

**Voci pentru Justiție: Comunicarea cu
persoanele cu dizabilități care au fost victime
ale unei infracțiuni**

Culegere de instrumente

CULEGERE DE INSTRUMENTE

Voci pentru Justiție:

Comunicarea cu persoanele cu dizabilități care au fost victime ale unei infracțiuni

01	Introducere	2
02	Care sunt drepturile persoanelor cu dizabilități care sunt victime ale infracțiunilor?	7
03	Ce bariere și provocări întâmpină victimele cu dizabilități?	10
04	Înlăturarea barierelor și importanța informațiilor accesibile și a comunicării eficiente	15
05	Ce este o evaluare individuală în sistemul judiciar? Și de ce este importantă pentru victimele cu dizabilități?	24
06	Profesioniștii din domeniul juridic – roluri și responsabilități	27
07	Profesioniștii în asistență socială și echipele multidisciplinare - roluri și responsabilități	33
08	Servicii de sprijinire a victimelor - roluri și responsabilități	39
09	Alte resurse - unde puteți găsi ajutor și asistență	43
	Glosar – ce înseamnă termenii	48

01 Introducere

Sistemul judiciar are, în ultima vreme, o reprezentare înfricoșătoare. În cele mai multe locuri, instanțele de judecată nu reprezintă justiția, ci mai degrabă puterea. Pentru oricine, confruntarea cu aceste simboluri ale puterii este invalidantă. Începeți prin a vă gândi la o refocalizare a puterii; accentul ar trebui să fie pus pe justiție. Este vorba, de fapt, de umanizarea sistemului judiciar în sine și de a-l face accesibil pentru toți.

Gábor Gombos, fost membru al Comitetului Națiunilor Unite pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și consilier principal al proiectului Voci pentru Justiție

Persoanele cu dizabilități se confruntă cu bariere sistemice, multiple și discriminatorii în calea accesului la justiție. Cum arată justiția pentru o victimă a violenței sexuale, a cărei credibilitate este pusă la îndoială pe baza dizabilității sale psihosociale? Cum poate o victimă cu dizabilități intelectuale să raporteze o infracțiune la poliție dacă ofițerii nu pot comunica în mod corespunzător cu ea? Cum știu instanțele de judecată ce adaptări sunt necesare pentru ca victimele cu dizabilități să asiste în siguranță la ascultare și să participe efectiv la procedurile judiciare?

Acest set de instrumente a fost creat ca parte a proiectului Voci pentru Justiție pentru a răspunde la aceste întrebări și nu numai. Culegerea de instrumente își propune să ofere informații practice și îndrumări pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități care sunt victime ale infracțiunilor pot să raporteze infracțiunea, să înțeleagă ce se întâmplă în timpul anchetei și să depună mărturie în cazul lor. Dreptul de a fi ascultat și înțeles, de a participa și de a fi informat cu privire la procesele din cadrul anchetei și din sala de judecată, precum și de a avea acces la sistemul de justiție sunt drepturi prevăzute pentru toți oamenii în dreptul național și internațional. Culegerea de instrumente identifică barierele în calea accesului la justiție cu care se confruntă victimele cu dizabilități, precum și practicile și sprijinul care pot contribui la depășirea acestora.

O mare parte din informațiile din setul de instrumente sunt relevante pentru toate categoriile de public, dar unele sunt destinate anumitor profesioniști și altor persoane pentru a le ajuta să înțeleagă și să își îndeplinească obligațiile specifice față de victimele cu dizabilități. La fel de importantă este dezvoltarea cooperării între profesioniști, inclusiv între echipele multidisciplinare, astfel încât victimele cu dizabilități să nu devină invizibile sau să nu se piardă

în sistem. În acest sens, mesajul proiectului „Voci pentru Justiție” de a „umaniza justiția” este responsabilitatea tuturor celor care lucrează în sistem sau se află în contact cu justiția penală.

Conținutul culegerii de instrumente cuprinde:

- Drepturile persoanelor cu dizabilități care sunt victime ale infracțiunilor ([capitolul 02](#)).
- Obstacolele cu care se confruntă victimele cu dizabilități ([capitolul 03](#)).
- Cum se oferă informații accesibile și cum se comunică eficient ([capitolul 04](#)).
- Evaluarea individuală în sistemul judiciar ([capitolul 05](#)).
- Resurse suplimentare.

Culegerea de instrumente se adresează:

	Persoanelor cu dizabilități care sunt sau ar putea fi victime ale infracțiunilor. Acest manual reprezintă o resursă utilă pentru a ajuta la înțelegerea drepturilor victimelor și a rolurilor diferiților profesioniști din sistemul judiciar.
	Profesioniștilor din domeniul juridic ce activează în sistemul judiciar, inclusiv polițiști, organe de aplicare a legii, avocați, procurori, personal al instanțelor și judecători (Capitolul 06).
	Asistenților sociali și profesioniștilor din domeniu, persoanelor de sprijin, îngrijitorilor și echipelor multidisciplinare care oferă sprijin persoanelor cu dizabilități, inclusiv asistenți medicali, cadre medicale, membri ai familiei și prieten (Capitolul 07).
	Serviciilor de sprijinire a victimelor și alte servicii specializate care oferă sprijin victimelor infracțiunilor, inclusiv infracțiunilor motivate de ură, violenței de gen și traficului de persoane (Capitolul 08).

Verificarea și contestarea ipotezelor despre dizabilități

Acest set de instrumente detaliază barierele cu care se confruntă victimele cu dizabilități și impactul limitării accesului acestora la justiție. Este important să se înțeleagă și să se gândească în mod critic la motivele pentru care experții judiciari, asistenții sociali și alți profesioniști ce desfășoară activități în materie penală, nu sunt în măsură să abordeze aceste obstacole și pot fi chiar responsabili de crearea unora dintre acestea.

Există unele presupuneri commune cu privire la dizabilități și la ceea ce înseamnă ele, iar acestea ar trebui contestate. Una dintre cele mai frecvente ipoteze este „modelul medical al dizabilității”. O abordare medicală a dizabilității se concentrează pe faptul că individul are o afecțiune medicală diagnosticată de profesioniști din domeniul medical și apoi tratată prin intervenții medicale. Mulți profesioniști, inclusiv profesioniști din domeniul juridic și al

asistenței sociale, își bazează activitatea pe un model medical al dizabilității. Accentul este pus pe reducerea sau eliminarea „problemei”. Cu această abordare, individul trebuie să se adapteze la ajutorul presupus de alții, modelul ignorând și desconsiderând adesea nevoile adevărate ale persoanei cu dizabilități, concentrându-se în schimb pe ceea ce aceasta nu poate face. Ce mai presupune această abordare este că o schimbare în comportamentul unei victime cu dizabilități, care ar putea fi reacția acesteia la infracțiunea pe care a trăit-o, este atribuită dizabilității sau diagnosticului acesteia, fiind apoi tratată din punct de vedere medical mai degrabă decât prin intermediul sistemului judiciar. O altă implicație este că o persoană cu dizabilități nu este considerată ca fiind credibilă ca martor sau victimă, chiar înainte de a începe o anchetă privind o posibilă infracțiune. În general, această abordare poate avea ca rezultat un prejudiciu și o suferință suplimentară pentru victimă (victimizare secundară), care este deja afectată de infracțiune.

O abordare bazată pe drepturile persoanelor cu dizabilități presupune concentrarea asupra drepturilor și nevoilor individului. Acest lucru este exprimat în scopul CDPD al ONU:

Să promoveze, să protejeze și să asigure exercitarea deplină și egală a tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale de către toate persoanele cu dizabilități și să promoveze respectul pentru demnitatea lor intrinsecă.

În sistemul de justiție, acest lucru înseamnă că accentul se pune pe oferirea de sprijin pentru a depăși barierele și obstacolele cu care se confruntă victimele cu dizabilități, garantând că drepturile omului sunt respectate și susținute. În termeni practici, acest lucru înseamnă că trebuie combătută presupunerea că persoanele cu dizabilități nu pot participa pe deplin la procesul de justiție. Aceasta înseamnă susținerea și respectarea demnității persoanelor cu dizabilități, cum ar fi asigurarea unor modalități accesibile de depunere a plângerilor și de raportare a infracțiunilor, precum și includerea mărturiei persoanelor cu dizabilități intelectuale în instanță. Poate însemna, de asemenea, contestarea presupunerilor profesioniștilor și ale celor care lucrează în sistemul de justiție.

Ce știm despre infracțiunile împotriva persoanelor cu dizabilități în UE?

Organizația Națiunilor Unite definește persoanele cu dizabilități ca fiind „cei care au deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale pe termen lung care, în interacțiune cu diverse bariere, pot împiedica participarea lor deplină și efectivă în societate, în condiții de egalitate cu ceilalți”.¹

O victimă este definită în Directiva Uniunii Europene privind drepturile victimelor ca fiind „o persoană care a suferit un prejudiciu, inclusiv un prejudiciu fizic, psihic sau emoțional sau o pierdere economică care a fost cauzată direct de o infracțiune”.

---

¹ Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, *Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități: rezoluție adoptată de Adunarea Generală*, 24 ianuarie 2007.

https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_61_106.pdf.

Persoanele cu dizabilități se confruntă cu discriminare, cu încălcări ale drepturilor omului, cu un viitor nesigur, și lipsa unui sprijin adecvat. Acest lucru este bine documentat de Comitetul Națiunilor Unite pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, de Comisia Europeană, precum și de organizații pentru drepturile omului, cum ar fi Validity și Forumul european pentru persoanele cu dizabilități. Problema nu este doar mediul înconjurător, cu bariere cum ar fi lipsa de bani și sprijinul inadecvat, ci și percepțiile sociale care caracterizează persoanele cu dizabilități ca fiind diferite și incapabile. În consecință, persoanele cu dizabilități sunt adesea tratate ca beneficiari pasivi de ajutor, ceea ce înseamnă că au puțină putere și opțiuni limitate în ceea ce privește viața lor. Acestea se confruntă cu bariere multiple care le pot împiedica să participe pe deplin și eficient în societate. Din cauza acestor circumstanțe, persoanele cu dizabilități sunt mai vulnerabile la abuzuri și agresiuni și au mai multe șanse de a fi victime ale infracțiunilor, în comparație cu persoanele fără dizabilități.

- Se estimează că în Europa trăiesc 87 de milioane de persoane cu o formă de dizabilități, adică 1 din 4 adulți europeni.²
- În fiecare an, aproximativ 15% dintre europeni, adică 75 de milioane de persoane din Uniunea Europeană, sunt victime ale infracțiunilor.³
- Cercetările arată că femeile cu dizabilități sunt de două până la cinci ori mai susceptibile de a fi victime ale violenței.⁴
- Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene a constatat că 19% dintre persoanele cu dizabilități declară că au fost agresate fizic, comparativ cu 9% din întreaga populație.⁵
- Persoanele cu dizabilități psihosociale și intelectuale se confruntă cu forme specifice de rele tratamente și abuzuri pe baza dizabilității, sunt reținute împotriva voinței lor în instituții și sunt tratate cu medicamente fără consimțământul lor.⁶

Cu toate acestea, în general, există foarte puține date colectate cu privire la numărul sau la experiențele persoanelor cu dizabilități care sunt victime ale infracțiunilor. Cercetările efectuate de proiectul Voci pentru Justiție în 7 țări ale UE au constatat că, în practică, persoanele cu dizabilități sunt adesea invizibile în sistemul judiciar sau nu au acces la justiție. La rândul său, acest lucru înseamnă, de asemenea, că în general nu există politici, practici și resurse pentru a sprijini în mod corespunzător accesul la justiție al persoanelor cu dizabilități.

---

² Consiliul Uniunii Europene, Secretariatul General, „Disability in the EU: Facts and Figures” (Consiliul Uniunii Europene, 2022)

[<https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/disability-eu-facts-figures/>](https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/disability-eu-facts-figures/).

³ „Drepturile victimelor în UE” (Comisia Europeană 2021)

https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/protecting-victims-rights/victims-rights-eu_en.

⁴ Forumul european al persoanelor cu dizabilități, „Asigurarea drepturilor victimelor cu dizabilități” (Forumul european al persoanelor cu dizabilități, 7 iulie 2020)

<https://www.edf-feph.org/newsroom-news-ensuring-rights-victims-disabilities>.

⁵ Agenția pentru Drepturi Fundamentale, Sondaj privind drepturile fundamentale, 2020, Violența și hărțuirea

<https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2021/frs>.

⁶ Marcello Sacco, 2021. „Detenția necondamnată a persoanelor cu deficiențe mintale: The ECHR „Unsound” That Does Not Sound” p. 153 <http://elea.unisa.it:8080/xmlui/handle/10556/5277>.

Unul dintre scopurile principale ale acestui set de instrumente este acela de a începe să sensibilizeze, să facă schimb de cunoștințe și să pună în aplicare unele practici care funcționează.

02 Care sunt drepturile persoanelor cu dizabilități care sunt victime ale infracțiunilor?

În cadrul Uniunii Europene, toate victimele infracțiunilor au drepturi stabilite prin lege, care se aplică în mod egal tuturor persoanelor cu dizabilități. Aceste drepturi sunt stabilite în trei documente juridice cheie:

- i) **Directiva Uniunii Europene privind drepturile victimelor.**⁷ Directiva privind drepturile victimelor adoptă o abordare centrată pe victimă pentru a stabili obligațiile statelor membre față de victimele infracțiunilor. Obiectivul este ca toate victimele infracțiunilor să fie tratate cu respect, sensibilitate și profesionalism, fără niciun fel de discriminare și ținând cont de nevoile specifice ale fiecărei persoane. Multe dintre drepturi se referă la furnizarea de informații, la facilitarea unei comunicări eficiente și la oferirea de sprijin și au ca scop să se asigure că victimele sunt informate cu privire la cazul lor, că înțeleg procesul penal și că sunt capabile să participe pe deplin și în mod eficient la anchete și proceduri.
- ii) **Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene**⁸ stabilește valorile fundamentale comune ale Uniunii Europene în ceea ce privește demnitatea umană, libertatea și egalitatea. Articolul 21 *Nediscriminarea* și articolul 47 *Dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil* prezintă o relevanță deosebită pentru victimele infracțiunilor și pentru persoanele cu dizabilități.
- iii) **Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (UNCRPD)**⁹ este un tratat internațional privind drepturile omului care stabilește drepturi egale pentru toate persoanele cu dizabilități. Aceasta a fost ratificată de toate țările din Uniunea Europeană și, prin urmare, este obligatorie din punct de vedere juridic.¹⁰ Cele trei drepturi care sunt deosebit de relevante pentru victimele infracțiunilor sunt:

---

⁷ Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor standarde minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0029>>.

⁸ Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:C2012/326/02&from=EN>>.

⁹ *Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități: rezoluție/adoptată de Adunarea Generală*, 24 ianuarie 2007

<https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_61_106.pdf>.

¹⁰ Comisia Europeană „Drepturile persoanelor cu dizabilități: UE și ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități”, pagina web

<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/MEMO_10_198>.

- Egalitate și nediscriminare (articolul 5) - Guvernele naționale trebuie să „recunoască faptul că toate persoanele sunt egale în fața legii și sub incidența ei și că au dreptul, fără nicio discriminare, la o protecție egală și la beneficiul egal al legii” și să garanteze că „vor lua toate măsurile adecvate pentru a se asigura adaptarea rezonabilă”.¹¹
- Accesibilitate (articolul 9) - Guvernul național trebuie să se asigure că persoanele cu dizabilități au „acces, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transporturi, la informații și comunicații, inclusiv la tehnologiile și sistemele de informații și comunicații, precum și la alte facilități și servicii deschise sau furnizate publicului, atât în zonele urbane, cât și în cele rurale”.
- Recunoașterea egală în fața legii (articolul 12) - Guvernele naționale sunt obligate să se asigure că „persoanele cu dizabilități au dreptul de a fi recunoscute pretutindeni ca persoane în fața legii” și că „persoanele cu dizabilități se bucură de capacitate juridică în mod egal cu ceilalți în toate aspectele vieții.”
- Accesul la justiție (articolul 13) - Guvernele naționale sunt obligate să asigure „accesul efectiv la justiție pentru persoanele cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, inclusiv prin furnizarea de adaptări procedurale și în funcție de vârstă, pentru a facilita rolul lor efectiv ca participanți direcți și indirecti, inclusiv ca martori, în toate procedurile judiciare, inclusiv în cadrul anchetei și în alte etape preliminare.”

Aceasta oferă un cadru juridic larg direct legat de respectarea drepturilor victimelor cu dizabilități, sprijinit în continuare de o serie de alte acte legislative referitoare la nediscriminare și la accesul egal.

Drepturile victimelor și dizabilitatea în UE

În conformitate cu Directiva privind drepturile victimelor: „Statele membre ar trebui să se asigure că victimele cu dizabilități pot beneficia pe deplin de drepturile prevăzute în prezenta directivă, în condiții de egalitate cu celelalte persoane, inclusiv prin facilitarea accesului la spațiile în care se desfășoară procedurile penale și a accesului la informații”. Aceste drepturi includ:¹²

- **Dreptul de a înțelege și de a fi înțeles:** comunicarea cu victimele trebuie să fie furnizată într-un format simplu și accesibil. Forma de comunicare trebuie să fie adaptată la nevoile specifice ale fiecărei victime, inclusiv, de exemplu, la nevoile legate de vârstă, limbă și dizabilitate.

¹¹ Definiția UNCRPD a adaptării rezonabile: „modificări și ajustări necesare și adecvate care nu impun o sarcină disproporționată sau nejustificată, atunci când este necesar într-un caz particular, pentru a asigura persoanelor cu dizabilități bucuria sau exercitarea, în condiții de egalitate cu ceilalți, a tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale”, a se vedea UNCRPD Articolul 2 Definiții <<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/article-2-definitions.html>>.

¹² Věra Jourová, „Directiva privind drepturile victimelor - ce aduce?” <https://commission.europa.eu/system/files/2021-12/eu_victims_rights_directive_factsheet_february_2017_en.pdf>.

- **Dreptul la informare:** victimele trebuie să fie informate cu privire la tipurile de sprijin pe care le pot obține, la modul în care pot depune o plângere, la modul în care pot obține protecție și consiliere juridică. De asemenea, acestea trebuie să fie informate cu privire la cazul lor, la proces, dacă există unul, la hotărârea finală sau la orice alte etape ale cazului.
- **Dreptul la sprijin:** victimele au dreptul de a avea acces la servicii de sprijin gratuite, indiferent dacă raportează sau nu infracțiunea autorităților oficiale. Acest lucru înseamnă sprijin general, precum și sprijin specializat pentru victime, inclusiv adăposturi, sprijin pentru traume și consiliere.
- **Dreptul de a participa la procedurile penale:** victimele au dreptul de a participa și de a fi ascultate în cadrul procedurilor penale și al proceselor de justiție restaurativă. Acestea ar trebui să fie informate cu privire la deciziile luate în cazul lor, la modul în care deciziile cu care nu sunt de acord pot fi revizuite și la modul în care pot solicita despăgubiri.
- **Dreptul la protecție:** victimele ar trebui să fie protejate împotriva altor prejudicii sau încălcări ale drepturilor, fie de către infractor, fie de către sistemul judiciar însuși. Acest lucru poate implica introducerea unor măsuri speciale de protecție, în special în timpul procedurilor judiciare.

03 Ce bariere și provocări întâmpină victimele cu dizabilități?

Sistemul judiciar funcționează într-un mod foarte formalizat și reglementat. Multe dintre proceduri și practici sunt necunoscute, stresante și solicitante. Limbajul juridic specializat și ierarhia pot fi intimidante și derutante, fie că vă aflați într-o secție de poliție, într-un cabinet de avocatură sau într-o sală de judecată.

Persoanele cu dizabilități se confruntă cu bariere și provocări care le pot face deosebit de dificil accesul la justiție în condiții de egalitate cu ceilalți. Cercetările efectuate de proiectul Voci pentru Justiție arată că persoanele cu dizabilități se confruntă cu bariere sistemice, cu multiple fațete, toate discriminatorii pentru accesul la justiție. Unele dintre cele mai frecvente bariere sunt prezentate mai jos.

Bariere de informare și comunicare

Analizele publicațiilor furnizate de diferite autorități publice în legătură cu procedurile penale arată că accesibilitatea este o problemă semnificativă din mai multe motive. Dar, în principal, acestea sunt supraaglomerate cu informații, limbajul este prea complex, fontul este prea mic, contrastul prea mic și, prin urmare, nu sunt potrivite pentru persoanele cu dizabilități intelectuale.

Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Slovenia” (2022), p. 26

Informațiile despre drepturile lor și despre procesul de justiție sunt adesea furnizate în moduri neclare, confuze, tehnice sau pur și simplu în formate care nu pot fi înțelese. Exemplele includ:

- O victimă cu dizabilități intelectuale primește o citație într-un limbaj juridic complex, care este greu de înțeles pentru oricine nu are cunoștințe juridice. Citația ar trebui să fie disponibilă într-un limbaj simplu sau într-un format ușor de citit;
- O persoană nevăzătoare sau cu deficiențe de vedere - informațiile sunt furnizate în scris, astfel încât este nevoie ca cineva să le citească, ceea ce compromite confidențialitatea și viața privată. Informațiile ar trebui să fie trimise prin e-mail, ceea ce ar permite utilizarea unui cititor de ecran.

Bariere fizice și de mediu

El explică faptul că zona [secția de poliție] este greu accesibilă pentru o persoană cu dizabilități și, în astfel de cazuri, dialogul se desfășoară în parcare.

Intervi cu un ofițer de poliție din Bulgaria, Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Bulgaria” (2022), p. 29

Clădirile pot fi greu sau imposibil de accesat pentru persoanele cu dizabilități. Fie ca vorbim secțiile de poliție, precum și de sălile de judecată, dar și de serviciile de sprijin. Acest lucru îngreunează accesul la sprijin, raportarea unei infracțiuni, participarea la o anchetă sau la un proces. Exemplele includ:

- O victimă aflată într-un scaun rulant care poate avea acces în clădirea instanței, dar nu poate folosi liftul, baia sau sălile de așteptare;
- O persoană care locuiește într-o instituție și care nu are acces la un telefon privat pentru a raporta o infracțiune împotriva sa.

Bariere atitudinale

Locuim la parter și suntem hărțuiți foarte des. Am sunat la poliție de mai multe ori în acest sens. Am scris o plângere la poliție, pentru că am vrut ca această hărțuire să înceteze. Dar nu am primit niciun răspuns scris. Ei spun că suntem ciudați.

Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Slovenia” (2022), p. 27

Stereotipurile, presupunerile și prejudecățile pot însemna că persoanele cu dizabilități nu sunt tratate în mod egal sau luate în serios în toate etapele procesului de justiție. O victimă sau un martor cu dizabilități poate fi considerat necredibil ca martor, ceea ce poate însemna că o infracțiune nici măcar nu este investigată. Este puțin probabil ca ofițerii de poliție, judecătorii, avocații, procurorii, funcționarii de la instanțe și alți profesioniști din sistemul de justiție să fi beneficiat de o formare privind dizabilitatea în general, drepturile legale ale persoanelor cu dizabilități sau moduri de comunicare eficiente.

- În Slovacia, o expertiză a însemnat că poliția nici măcar nu a intervievat victima, deoarece s-a stabilit că „dizabilitatea martorului este atât de gravă încât nu îndeplinește nici măcar criteriul de bază pentru credibilitate”.¹³
- În Bulgaria, pe de altă parte, poliția este cea care ar putea decide cu privire la credibilitatea martorului: „Cercetarea noastră arată că, uneori, victimele cu dizabilități sunt excluse fără nici măcar o opinie de specialitate, ci prin simpla sugestie a unui polițist din cadrul anchetei că persoana respectivă nu pare de încredere.”¹⁴

¹³ Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Slovacia” (2022), p. 44.

¹⁴ Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Bulgaria” (2022), p. 31.

Bariere juridice

Ofițerii de aplicare a legii intervievați au exprimat poziții destul de diferite în ceea ce privește participarea victimelor cu dizabilități psihosociale și/sau intelectuale (în special a celor considerate „incapabile” din punct de vedere juridic de către instanță) la proceduri și posibilitatea acestora de a depune mărturie. Unii ofițeri au menționat că astfel de persoane nu pot fi interogate în mod oficial, în timp ce alții au declarat că acestea pot fi interogate ca victime obișnuite (cu excepția faptului că nu ar fi avertizate cu privire la răspunderea penală pentru mărturie falsă), însă fiabilitatea mărturiei lor ar fi pusă la îndoială.

Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Lituania” (2022), p. 31

Persoanele cu dizabilități au dreptul la o recunoaștere egală în fața legii, însă capacitatea lor juridică nu este adesea recunoscută. În conformitate cu dreptul internațional, capacitatea juridică este garantată pentru toți oamenii, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități.¹⁵ Cu toate acestea, multe legislații naționale nu recunosc pe deplin acest lucru și pot include legi care intră în conflict cu acest lucru, de exemplu tutela și dreptul procesual penal care nu iau în considerare capacitatea de mărturie a persoanelor cu dizabilități. În practică, acest lucru poate însemna că comunicarea are loc mai degrabă cu un tutore decât direct cu victima. Și poate însemna, de asemenea, că mărturia persoanelor cu dizabilități este neglijată sau nu este solicitată în primul rând.

- Un judecător din Bulgaria a comentat faptul că o victimă nu a fost ascultată sau informată cu privire la drepturile sale, ci a fost informat tutorele său. În practică, cineva a fost informat cu privire la drepturile victimei, dar nu a fost victima.¹⁶

Bariere economice

Victimele se tem să completeze o cerere pentru un avocat, deoarece se tem că vor trebui să plătească....Procedura de numire a unui avocat este mai ușoară pentru acuzat, la discreția procurorului, în timp ce pentru victime sunt necesare mai multe documente.

Interviu cu un ofițer de poliție însărcinat cu ancheta, Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Bulgaria” (2022), p. 25

Recunoașterea barierelor economice cu care se confruntă victimele cu dizabilități în procesul de justiție este extrem de importantă atunci când se oferă sprijin. Aceasta ar include asigurarea accesului la asistență juridică și recunoașterea altor costuri, cum ar fi transportul, asistența personală, asistența medicală etc. În plus, costurile pentru interpretii de limbajul

¹⁵ A se vedea Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, articolul 12.

¹⁶ Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Bulgaria” (2022), p. 32.

semnelor, cititorii de ecran etc. trebuie, de asemenea, să fie luate în considerare în furnizarea de sprijin.

Relațiile cu îngrijitorii și/sau tutorii

Victimele cu dizabilități pot întâmpina dificultăți deosebite în raportarea unei infracțiuni atunci când autorul este un tutore sau un îngrijitor, sau atunci când un tutore sau un îngrijitor are un interes în protejarea autorului. Pentru unele persoane cu dizabilități, dependența de un tutore sau de un îngrijitor pentru a avea acces la un telefon sau pentru a se putea deplasa liber poate împiedica sau limita mijloacele de a denunța o infracțiune. În plus, este posibil ca aceste persoane să nu știe că abuzul la care sunt supuse este o infracțiune sau să nu fie familiarizate cu drepturile lor în temeiul Directivei privind drepturile victimelor.

- În Bulgaria, au fost difuzate în mass-media înregistrări video cu acte de violență împotriva persoanelor cu dizabilități care locuiesc într-un cămin rezidențial. Unele dintre victime se aflau sub tutela directorului instituției, aceeași persoană care a fost acuzată și găsită vinovată de discriminare.¹⁷

Condiții de viață în instituții rezidențiale¹⁸

Persoanele cu dizabilități care trăiesc în instituții se confruntă cu două bariere distincte, dar deosebit de mari, în calea accesului la justiție. În primul rând, persoanele cu dizabilități din instituții au, în general, acces limitat la lumea exterioară. Acestea sunt insuficient informate cu privire la drepturile lor și nu dispun de mijloacele necesare pentru a raporta o infracțiune sau pentru a depune o plângere. Dacă o fac, deseori nu sunt crezute sau autoritățile preferă să lase problema în seama instituției pentru a o rezolva.

Situația persoanelor cu dizabilități din instituții trebuie, de asemenea, luată în considerare. Acestea sunt restricționate din punct de vedere fizic în ceea ce privește accesul la lumea exterioară și se află sub supravegherea directă a personalului.

Voci pentru Justiție, „Humanising Justice” (2022), p. 70

Al doilea obstacol este faptul că unele forme de violență și abuz care au loc în cadrul instituțiilor (fie că este vorba de instituții mari, de centre de îngrijire rezidențială sau de grupuri mici) nu sunt recunoscute ca infracțiune penală în legislațiile naționale, chiar dacă astfel de acte constituie tortură și tratamente inumane și degradante, încălcând articolul 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

¹⁷ Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Bulgaria” (2022), p. 36.

¹⁸ O instituție este „orice mediu în care persoanele cu dizabilități nu-și pot exercita alegerea în ceea ce privește condițiile de viață și în care persoanele cu dizabilități nu au control și autonomie în viața lor de zi cu zi, indiferent de tipul de servicii care sunt furnizate” și include „instituțiile psihiatrice, centrele de reabilitare, centrele de plasament, centrele de plasament protejate sau nu, centrele de tranzit, centrele de îngrijire medicală și alte centre de plasament, inclusiv instituțiile de mici dimensiuni”. Definiție conținută în Proiectul de orientări al Organizației Națiunilor Unite privind dezinstiționalizarea, Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, septembrie 2022.

[Curtea Constituțională] nici măcar nu a încercat să asculte experiența doamnei X și să afle circumstanțele plasării sale în patul-cușcă cu plasă, ci s-a bazat doar pe raportul spitalului și pe legislația națională. Pentru doamna X, acest lucru a însemnat nu numai inaccesibilitatea justiției, ci și inaccesibilitatea oricărui sprijin care ar trebui să fie disponibil pentru victimele infracțiunilor, deși prejudiciul pe care l-a suferit nu poate fi mai puțin grav decât cel cauzat de infracțiuni mai convenționale.

Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor în Slovacia” (2022), p. 33

Este important ca toate autoritățile să recunoască faptul că persoanele cu dizabilități care trăiesc în instituții și care sunt victime ale infracțiunilor beneficiază de aceleași drepturi în temeiul Directivei privind drepturile victimelor și al NUCDPD.

Victimizarea secundară

Odată, un expert mi-a cerut o expertiză psihologică și am venit și am văzut ochii victimei, acei ochi pe care nu-i voi uita niciodată. O expresie complet îngrozită. Mi-am dat seama că avea nevoie de ajutor. La momentul respectiv, nu am îndrăznit să-i cer expertului să-mi permită să rămân, dar am putut vedea că victima era complet îngrozită. Toate problemele, din nou și din nou... Am înțeles-o.

Un asistent social de la un adăpost pentru femei, Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor în Slovacia” (2022), p. 31

Sistemul judiciar în sine poate re-traumatiza sau poate provoca noi prejudicii unei victime cu dizabilități. Victimele cu dizabilități pot fi deosebit de vulnerabile la victimizarea secundară atunci când se confruntă cu bariere în calea participării care sunt stresante, abuzive și discriminatorii. Acest lucru se întâmplă, de asemenea, atunci când procesele și procedurile judiciare nu sunt ajustate sau modificate pentru a se adapta victimelor. În același timp, riscul de victimizare secundară nu ar trebui să fie niciodată folosit ca motiv pentru ca unei victime cu dizabilități să i se refuze accesul la justiție. Obligația revine profesioniștilor din sistemul de justiție de a elimina și reduce barierele, inclusiv riscul de victimizare secundară.

- Un bărbat cu dizabilități intelectuale a trăit independent cu sprijinul serviciilor sociale. El a fost victima unei fraude. Poliția nu a continuat ancheta deoarece bărbatul nu a putut identifica autorul și l-a lăsat de bună voie pe escroc să intre în apartamentul său. Familia a inițiat apoi o procedură civilă pentru a-i retrage bărbatului capacitatea juridică, limitându-i libertatea și accesul la asistență socială.¹⁹

¹⁹ Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor în Slovacia” (2022), p. 60.

04 Înlăturarea barierelor și importanța informațiilor accesibile și a comunicării eficiente

Sistemul judiciar trebuie să introducă anumite adaptări, acomodări și sprijin pentru a contribui la eliminarea sau reducerea barierelor descrise mai sus. Acestea pot include sprijin personalizat pentru victima cu dizabilități, precum și modificări ale practicilor și procedurilor din secția de poliție și din sala de judecată - cunoscute sub numele de adaptări procedurale. Scopul este de a permite victimelor cu dizabilități să participe, odată ce procesul de justiție se desfășoară într-un mod accesibil, sigur și nediscriminatoriu.

„Principiile și orientările internaționale privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități” ale Organizației Națiunilor Unite stabilesc zece principii pentru includerea persoanelor cu dizabilități în sistemul judiciar. De asemenea, oferă abordări practice cu privire la modalitățile cele mai bune de a realiza acest lucru. Deși principiile se adresează în primul rând autorităților naționale, o mare parte din acestea sunt relevante și pentru profesioniștii din domeniul juridic, asistenții sociali, furnizorii de servicii și organizațiile de sprijinire a victimelor.²⁰ Orientările furnizate mai jos se bazează pe principiile ONU și, în special, pe unele dintre instrumentele și practicile care pot fi utilizate pentru a contribui la reducerea barierelor cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, cu accent pe furnizarea de informații accesibile și pe o comunicare eficientă.

Principiile ONU privind accesul la justiție reprezintă o resursă excelentă pentru victimele cu dizabilități și pentru cei care lucrează cu sau intră în contact cu persoane cu dizabilități:

- ***Principii și orientări internaționale privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități***

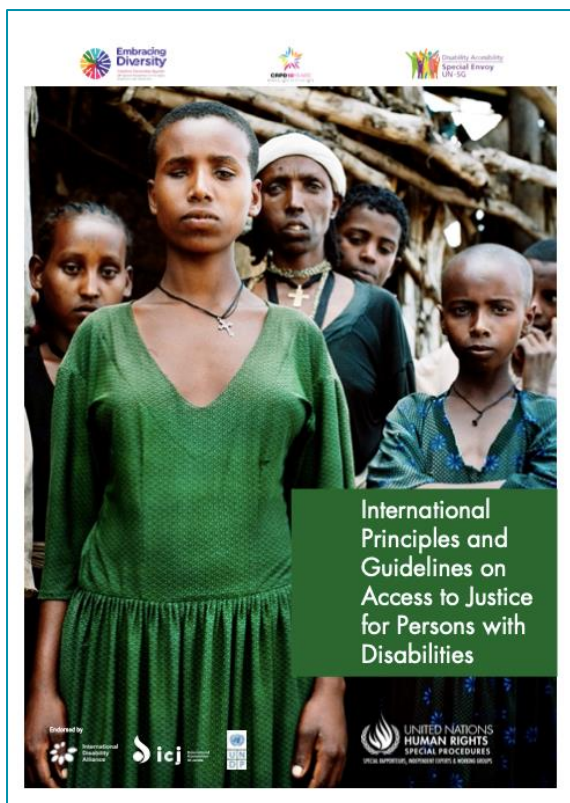
<https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2020/10/Access-to-Justice-EN.pdf>

- ***Versiune ușor de citit a Principiilor și orientărilor internaționale privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități: Drepturile persoanelor cu dizabilități. Să ne asigurăm că persoanele cu dizabilități au parte de justiție***

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SR_Disability/GoodPractices/Access-to-Justice-easy-en.pdf

---

²⁰ În august 2020, Organizația Națiunilor Unite a publicat „Principiile și orientările internaționale privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități”. Aceste principii oferă un cadru practic și cuprinzător pentru a lua în considerare drepturile și nevoile persoanelor cu dizabilități în sistemele de justiție penală. Principiile și Orientările au scopul de a ajuta statele și alți actori să proiecteze, să dezvolte, să modifice și să pună în aplicare sisteme de justiție care să asigure accesul egal la justiție pentru toate persoanele cu dizabilități, indiferent de rolul lor în acest proces[...] (p. 6).

International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities

Principle 1

All persons with disabilities have legal capacity and, therefore, no one shall be denied access to justice on the basis of disability.

Principle 2

Facilities and services must be universally accessible to ensure equal access to justice without discrimination of persons with disabilities.

Principle 3

Persons with disabilities, including children with disabilities, have the right to appropriate procedural accommodations.

Principle 4

Persons with disabilities have the right to access legal notices and information in a timely and accessible manner on an equal basis with others.

Principle 5

Persons with disabilities are entitled to all substantive and procedural safeguards recognized in international law on an equal basis with others, and States must provide the necessary accommodations to guarantee due process.

Principle 6

Persons with disabilities have the right to free or affordable legal assistance.

Principle 7

Persons with disabilities have the right to participate in the administration of justice on an equal basis with others.

Principle 8

Persons with disabilities have the rights to report complaints and initiate legal proceedings concerning human rights violations and crimes, have their complaints investigated and be afforded effective remedies.

Principle 9

Effective and robust monitoring mechanisms play a critical role in supporting access to justice for persons with disabilities.

Principle 10

All those working in the justice system must be provided with awareness-raising and training programmes addressing the rights of persons with disabilities, in particular in the context of access to justice.

Toate victimele infracțiunilor cu dizabilități trebuie recunoscute și tratate cu respect, profesionalism, sensibilitate și nediscriminare. Acest lucru este valabil pentru toți cei care intră în contact cu victimele, cum ar fi autoritățile judiciare, organele de aplicare a legii, profesioniștii din domeniul juridic, personalul instanțelor, serviciile de sprijinire a victimelor, practicienii și autoritățile de despăgubire.

Persoanele cu dizabilități se confruntă cu numeroase bariere diferite, inclusiv bariere fizice în clădiri și mijloace de transport, precum și informații inaccesibile și dificultăți de comunicare. Există, de asemenea, multe deficiențe diferite pe care le au persoanele cu dizabilități, cum ar fi deficiențe de vedere sau de auz, dificultăți de mobilitate sau dizabilități intelectuale. Există instrumente și abordări speciale, dintre care unele sunt prezentate mai jos, care pot contribui în mare măsură la reducerea barierelor, la comunicare și la furnizarea de informații accesibile. Unele instrumente vor fi mai mult sau mai puțin utile în funcție de natura deficienței și a barierelor, de etapa procesului de justiție și de persoanele implicate.

Informații accesibile

Informațiile accesibile sunt informații care pot fi înțelese de către persoana sau grupul căruia îi sunt destinate și care sunt relevante pentru momentul respectiv. Aceasta include asigurarea faptului că limbajul nu este specializat sau tehnic, ci poate fi înțeles de o persoană care nu are cunoștințe juridice sau de justiție. Aceasta poate însemna să se pună și să se răspundă la întrebări cu privire la informații pentru a se asigura că persoana a înțeles corect. De asemenea, va însemna să se revină la informații în timp și să se adapteze treptat, astfel încât informațiile corecte să fie furnizate la momentul potrivit, pentru a se asigura că victima nu este suprasolicitată sau confuză. Atunci când victimele trebuie să acționeze sau să ia o decizie, ar trebui să li se ofere informațiile de care au nevoie. De asemenea, este posibil ca persoanele

să aibă preferințe în ceea ce privește modul în care primesc informațiile, fie în format electronic, pe hârtie, audio, audio-vizual sau cu sprijinul unui facilitator.

Există o serie de modalități recunoscute prin care informațiile pot fi făcute accesibile:

	Limbajul semnelor;
	Ghiduri video și audio;
	Comunicarea augmentativă și asistivă (AAC);
	Linie telefonică de consiliere și servicii de trimitere;
	Site-uri web accesibile;
	Sisteme de ascultare asistată;
	Dispozitive de amplificare și aparate de mărire a documentelor;
	Subtitrare deschisă, subtitrare închisă;
	Braille;
	Materiale ușor de citit, în limbaj simplificat;
	Comunicarea facilitată.

Pe lângă furnizarea de informații accesibile, în conformitate cu Directiva privind drepturile victimelor, victimele cu dizabilități au dreptul de a înțelege informațiile furnizate. Aceasta înseamnă că profesioniștii și autoritățile relevante sunt responsabile pentru a se asigura că informațiile, relevanța acestora și orice implicații pentru ele au fost înțelese. Persoanele cu dizabilități pot fi reticente în a spune dacă nu înțeleg ceva sau dacă sunt confuze din cauza informațiilor furnizate. Prin urmare, este esențial să se creeze o relație profesională de încredere și să se angajeze în dialog cu victima. Acest lucru contribuie la asigurarea faptului

că victimele și profesioniștii pot pune întrebări și pot verifica cât de bine au fost înțelese informațiile.

Autoritățile ar trebui să furnizeze următoarele informații în formate accesibile:

- O notă informativă cu privire la drepturile pe care le are persoana;
- Informații privind asistența juridică și modul de accesare a acesteia;
- Informații despre serviciile de sprijinire a victimelor și serviciile de sprijin specializat;
- Informații despre compensații și despre modul în care se pot solicita sau accesa compensații;
- Notificări legale, inclusiv citații, somații, mandate de aducere, ordine și sentințe;
- Informații despre modul în care funcționează procedurile judiciare, rolul victimei în acest proces, la ce să se aștepte și ce trebuie să pregătească.

Comunicare eficientă

O comunicare eficientă înseamnă mai mult decât furnizarea de informații accesibile, înseamnă dialog și asigurarea faptului că victimele cu dizabilități își pot exprima interesele, își pot pune întrebări și își pot spune poveștile. Scopul este de a oferi mijloacele prin care persoanele să poată participa pe deplin la procesul de justiție, inclusiv să depună o plângere, să înțeleagă și să pună sub semnul întrebării o decizie de urmărire penală sau nu, să ceară și să obțină consiliere juridică adecvată și să depună mărturie.

Comunicarea cu victimele infracțiunilor ar trebui să fie respectuoasă, atentă și sensibilă la circumstanțele personale ale unei persoane. Victimele ar trebui să fie sprijinite să raporteze în mod onest și cuprinzător ceea ce au trăit. Este posibil ca acestea să aibă nevoie să comunice prin intermediul interpreților, al limbajului semnelor, al formularelor scrise sau prin intermediul unui intermediar sau facilitator de comunicare, iar acestea ar trebui să fie puse la dispoziție. Pentru unele persoane, poate fi util ca alături de ele să fie cineva care le cunoaște, care a petrecut timp cu ele pe o perioadă lungă de timp și cu care au dezvoltat o relație de încredere. Pentru alții, le poate fi mai ușor să comunice cu un străin sau într-un mod mai anonim.

Principiile și orientările ONU identifică o serie de mijloace și metode de comunicare. Instanțele ar putea fi în măsură să furnizeze unele dintre acestea în mod curent. Funcționarii instanțelor de judecată și profesioniștii din domeniul juridic ar trebui, de asemenea, să colaboreze cu specialiști pentru a oferi ceea ce are nevoie victima pentru a asigura o comunicare eficientă.

Asigurarea faptului că toate procesele din cadrul sistemului judiciar oferă sprijinul tehnic și de altă natură necesar pentru ca părțile, martorii, reclamanții, inculpații și jurații să utilizeze orice formă de comunicare necesară pentru participarea lor deplină, inclusiv:

Sisteme și dispozitive de ascultare asistată;

	Subtitrare deschisă, închisă și în timp real, precum și decodoare și dispozitive de subtitrare închisă;
	Produse de telecomunicații bazate pe voce, text și video;
	Afișaje videotext;
	Transcrierea în timp real asistată de calculator;
	Software de citire a ecranului, software de mărire și cititoare optice;
	Descriere narativă pentru persoanele cu deficiențe de vedere;

Sprrijinirea comunicării, în plus față de intermediari sau facilitatori, prin utilizarea unor terțe părți, inclusiv:

	Persoane care iau notițe;
	Interpreți calificați în limbajul semnelor și în limbajul oral;
	Interpreți tactili;

Asigurarea faptului că toți interpreții sunt capabili să interpreteze în mod eficient, precis și imparțial, atât în recepție (adică să înțeleagă ceea ce spun persoanele cu dizabilități), cât și în mod expresie (adică să aibă abilitățile necesare pentru a transmite informațiile către aceste persoane), utilizând în același timp orice vocabular specializat sau tehnic necesar (de exemplu, juridic sau medical) și respectând standardele profesionale și etice.

Adaptări procedurale

„Adaptare procedurală” este o sintagmă tehnică din sistemul judiciar care se referă la:

„toate modificările și adaptările necesare și adecvate în contextul accesului la justiție, atunci când este necesar într-un caz particular, pentru a asigura participarea persoanelor cu dizabilități în condiții de egalitate cu celelalte persoane”

Principiile și orientările internaționale ale Națiunilor Unite privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități, p. 9

Adaptările procedurale înlătură sau reduc barierele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, astfel încât acestea să își poată exercita dreptul de a participa la sistemul judiciar. Adaptările procedurale vor oferi, de asemenea, sprijin individualizat persoanei, în special pentru a asigura o comunicare eficientă (a se vedea mai sus). Este obligatoriu să se ofere toate adaptările procedurale necesare pentru a permite participarea. Acestea ar putea fi modificări ale procedurii judiciare, ale procedurii de judecată, ale procedurii de examinare a probelor și a mărturiilor, recunoașterea modalităților alternative de audiere și depunere a mărturiilor etc.

Da, audierile sunt uneori îngreunate, într-adevăr, pentru că este mai greu să comunici mai fluent cu aceste victime care au dizabilități, dar nu aș spune, totuși, că ofițerii de caz sau procurorii nu sunt înțelegători față de victimele traficului de persoane care au dizabilități, dimpotrivă, chiar am observat la ascultările la care am participat că reușesc și fac un efort să fie mai răbdători și se bazează mai mult pe sprijinul celor care suntem psihologi sau care asistăm victima pentru a o ajuta să înțeleagă anumite aspecte, adică...de exemplu, iau pauze în timpul ascultărilor, ne pun întrebări sau ne cer ajutorul pentru a vorbi cu victima pentru a încerca să clarifice anumite aspecte. Într-adevăr, audierile sunt un pic mai dificile, dar nu aș spune că [indescifrabil] este o discriminare împotriva victimei.

Voci pentru Justiție, „Persoane cu dizabilități care au fost victime ale unor infracțiunilor în România” (2022), p. 28

Există o distincție importantă între adaptările procedurale și cele rezonabile. Adaptările rezonabile sunt ajustări și adaptări necesare pentru ca persoanele cu dizabilități să își exercite dreptul de a participa pe deplin și în mod egal în societate, de exemplu, pentru a merge la școală sau pentru a putea lucra sau trăi independent. Adaptările rezonabile trebuie să fie furnizate atunci când nu există o sarcină disproporționată sau nejustificată pentru organizație sau instituție. În cazul sistemului judiciar, adaptările procedurale nu fac obiectul unei sarcini disproporționate sau nejustificate și trebuie să fie furnizate.

Cel mai eficient și eficace mod de a identifica adaptările procedurale necesare este prin intermediul unei evaluări individuale care are loc în dialog cu victima cu dizabilități. O astfel de evaluare este probabil să implice o abordare multidisciplinară, care să reunească expertiza necesară în domeniul juridic, al sprijinului acordat victimelor, al dizabilității, al comunicării, al asistenței sociale și alte expertize.²¹ Următoarele exemple sunt preluate din Principiile și orientările ONU privind accesul la justiție, p. 16:

Ajustări ale ritmului de desfășurare a procedurilor;

²¹ În practică, acest lucru va depinde de rolul exact al victimei în cadrul procedurilor, iar acest lucru variază în funcție de fiecare stat național. În special, drepturile victimei pot depinde de faptul dacă aceasta este martor sau parte la procedură.

	Modificări ale metodei de interogare în circumstanțe adecvate, cum ar fi permiterea întrebărilor sugestive, evitarea întrebărilor compuse, găsirea de alternative la întrebări ipotetice complexe, acordarea de timp suplimentar pentru a răspunde, acordarea de pauze, după caz, și utilizarea unui limbaj simplu;
	Utilizarea înregistrării video a probelor și a mărturiilor înainte de proces, dacă este necesar, practic și posibil, astfel încât să nu contravină drepturilor fundamentale, cum ar fi dreptul de a confrunța și de a interoga martorii;
	Permiterea persoanelor cu dizabilități, în toate etapele procesului, dacă acestea aleg acest lucru, să fie însoțite de familie, de prieteni sau de alte persoane care să le ofere sprijin emoțional și moral. Ele nu înlocuiesc, însă, un intermediar sau un facilitator.

Sprijin pentru luarea deciziilor

Procesul decizional asistat este un sprijin personalizat pentru a lua decizii independente. Sprijinul poate fi oferit de un expert, un profesionist, un membru al familiei sau un prieten. Acesta presupune comunicarea cu persoana cu dizabilități, oferindu-i informații, ascultând-o și ajutând-o să își înțeleagă opțiunile, astfel încât aceasta să își poată exprima preferințele și să ia propriile decizii. Acest lucru se deosebește de „luarea deciziilor prin substituție”, când, de exemplu, un expert, un profesionist medical, un tutore sau un avocat decide în numele persoanei. Chiar și atunci când o astfel de decizie este considerată de către un expert sau un tutore ca fiind „în interesul superior” al persoanei, acest lucru nu respectă drepturile unei persoane cu dizabilități de a lua propriile decizii.

În timpul procesului de justiție, persoana cu dizabilități trebuie să fie informată și să comunice direct cu ea. Acest lucru asigură faptul că aceasta poate lua decizii în cunoștință de cauză cu privire la cazul său. Procesul de justiție este adesea necunoscut pentru victimele infracțiunilor, iar persoanele trebuie să înțeleagă la ce să se aștepte în fiecare punct al procesului, să știe ce decizii pot lua și cum să le ia, să pună întrebări și să obțină răspunsuri. Acest lucru poate include: înțelegerea deciziei de a investiga și de a iniția o urmărire penală în cazul lor și a modului în care pot contesta această decizie, dacă doresc; modul în care depun mărturie în timpul unei proceduri judiciare și dacă preferă să fie în sala de judecată, să folosească apelul video sau să dea o declarație preînregistrată; modul de comunicare pe care îl doresc, de exemplu, interpretare în limbajul semnelor, scris sau un facilitator sau un intermediar de comunicare; modul în care pot depune o plângere sau solicita despăgubiri și ce implică aceste procese.

Procesul de luare a deciziilor cu sprijin este un proces care respectă capacitatea juridică a persoanelor cu dizabilități care, în caz contrar, ar putea fi pusă sub semnul întrebării sau refuzată. Chiar dacă o persoană cu dizabilități are un tutore, aceasta își păstrează capacitatea juridică. În practică, acest lucru înseamnă că tutorele nu poate lua decizii în numele persoanei, deși poate avea un rol în facilitarea comunicării. Un proces decizional sprijinit poate face

diferența pentru a ne asigura că o persoană cu dizabilități își poate exercita pe deplin dreptul de acces la justiție.

Intermediari

Intermediarii sunt persoane care colaborează, după caz, cu personalul sistemului judiciar și cu persoanele cu dizabilități pentru a asigura o comunicare eficientă în timpul procedurilor judiciare. Ei pot fi cunoscuți și ca intermediari sau facilitatori înregistrați sau de justiție. Aceștia tind să fie profesioniști, cum ar fi psihologii sau asistenții sociali, cu o expertiză specială în domeniul comunicării, cum ar fi terapeuții de vorbire și limbaj, psihologii clinicieni sau cei din domeniul nevoilor educaționale speciale sau al sănătății mintale. Rolul lor este în special de a facilita comunicarea, iar datoria lor este față de instanță. Aceștia sunt familiarizați cu procesele și procedurile judiciare și au un rol esențial în recomandarea unor adaptări procedurale adecvate pentru a contribui la o comunicare eficientă.

Aceștia sprijină persoanele cu dizabilități să înțeleagă și să facă alegeri în cunoștință de cauză și pot juca un rol esențial în procesul decizional asistat. Aceștia se asigură că procesul de justiție este explicat și discutat în moduri pe care victimele le pot înțelege și că o comunicare eficientă poate avea loc între victime și profesioniștii din domeniul juridic. Acest lucru poate include luarea de pauze regulate, adresarea de întrebări în moduri lipsite de ambiguitate, evitarea anumitor cuvinte, acordarea de pauze lungi între o întrebare și un răspuns și înțelegerea indiciilor emoționale pe care le poate manifesta victima, astfel încât să se poată evita stresul nejustificat. Intermediarii sunt neutri și nu pot acționa ca avocați sau persoane de sprijin pentru o victimă cu dizabilități.

Interpretarea în limbajul semnelor

Interpretarea în limbajul semnelor poate fi un serviciu de interpretare esențial pentru persoanele surde sau cu deficiențe de auz. În unele cazuri, comunicarea poate avea loc în scris, dar dacă acest lucru nu este eficient, atunci este necesară folosirea limbajului semnelor. Având în vedere că există mai multe astfel de limbaje, victima ar trebui să fie consultată cu privire la cea care este în mod necesar. Interpreții în limbajul semnelor ar trebui să fie înregistrați sau să aibă o pregătire profesională și să înțeleagă procesele judiciare. Victima nu ar trebui să suporte niciun cost asociat cu interpretarea.

Comunicare augmentativă și alternativă (AAC)

Comunicarea augmentativă și alternativă (AAC) sunt modalități de comunicare care nu implică vorbirea. Formele de comunicare sunt dezvoltate, testate și validate de experți și de persoanele care le folosesc. Acestea pot include gesturi, desene, indicarea imaginilor sau a cuvintelor, precum și opțiuni mai high-tech care implică dispozitive generatoare de vorbire, calculatoare și tablete. CAA poate fi utilizată ca mijloc normal de comunicare sau ca metodă temporară de comunicare din cauza unor circumstanțe sau preferințe particulare. Au fost dezvoltate și pot fi puse la dispoziție truse specializate de CAA, cum ar fi păpuși, cărți cu emoții și seturi de simboluri. Aceste abordări pot fi utilizate în cadrul asistenței pentru victime, în cadrul poliției, în mediul juridic sau în sala de judecată.²²

---

²² Julinda Beqiraj și alții, *Accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități: From International Principles to Practice* (Asociația Internațională a Barourilor, 2017).

Sprijin emoțional și personal

În conformitate cu *Directiva privind drepturile victimelor*, victimele infracțiunilor au dreptul la sprijin emoțional oferit de serviciile de asistență pentru victime. De asemenea, acestea pot avea dreptul ca o persoană de sprijin emoțional sau personal să fie prezentă în sala de judecată în timpul unei audieri sau al unui proces, precum și asistență în pregătirea pentru această ocazie.²³ Această asistență ar putea fi oferită de părinți, rude, prieteni, servicii de sprijinire a victimelor, servicii specializate, îngrijitori sau o persoană pe care o cunosc și în care au încredere. Unele victime cu dizabilități ar putea dori un obiect liniștitor, cum ar fi un articol de îmbrăcăminte, o jucărie, un articol casnic sau un obiect religios etc. (obiectele liniștitoare pot fi orice); pentru alții, ar putea fi un animal de sprijin emoțional.

---

²³ Articolul 66 alineatul (2) din Codul de procedură civilă austriac; a doua lege privind prevenirea violenței.

05 Ce este o evaluare individuală în sistemul judiciar? Și de ce este importantă pentru victimele cu dizabilități?

Evaluarea individuală este un proces necesar și adecvat pentru a asigura participarea deplină și adecvată a persoanelor cu dizabilități la procedurile penale.

Evaluarea individuală ar trebui să fie utilizată pentru a identifica barierele specifice pe care le întâmpină o persoană cu dizabilități ca victimă a infracțiunilor și nevoile sale specifice de sprijin. Aceasta determină modul de înlăturare sau de depășire a barierelor, ce sprijin și adaptări procedurale sunt necesare și cum se pot oferi acestea. În mod ideal, ar trebui să aibă loc încă de la primul contact cu autoritățile relevante. Aceasta trebuie să fie o preocupare permanentă în toate etapele procedurilor pentru a determina cum să se ajusteze comunicarea, să se adapteze procedurile și să se garanteze accesul la justiției pentru victimele cu dizabilități.

Limitele politicii și practicilor actuale

Cu toate acestea, în practică, cercetările efectuate la nivel național în cadrul proiectului „Voci pentru Justiție” au arătat că evaluarea individuală este rareori utilizată. Atunci când are loc o evaluare, aceasta este adesea ad-hoc și inconsecventă. Mai precis, evaluarea individuală nu este, în general, recunoscută ca un instrument de garantare a participării persoanelor cu dizabilități la procedurile penale.

Directiva privind drepturile victimelor și o mare parte din politica la nivel național²⁴ tind să pună accentul pe evaluarea individuală ca modalitate de identificare și de satisfacere a nevoilor de protecție ale victimelor infracțiunilor. Ca atare, dreptul la o evaluare individuală este strâns legat de dreptul la protecție în *directivă*.²⁵ Aceasta se concentrează pe riscurile de intimidare și de victimizare repetată sau secundară, mai degrabă decât pe identificarea barierelor de comunicare și informare și pe adoptarea de adaptări procedurale.

Cu toate acestea, cele două imperative - de protecție și de participare - pot și ar trebui să fie îndeplinite printr-un proces de evaluare sistematică și multidisciplinară adaptat și receptiv la individ și la cerințele din etapa specifică a procesului de justiție penală.

Cum se realizează o evaluare individuală

Evaluarea barierelor și a circumstanțelor individuale ale victimelor trebuie să se realizeze într-un mod care să reducă la minimum inconvenientele pentru victime, respectând în același timp demnitatea acestora, precum și situația lor fizică, psihologică și socială actuală. De asemenea, ar trebui să țină seama în mod corespunzător de natura infracțiunii și a cazului. Este necesară

---

²⁴ Voci pentru Justiție, „Persoane cu dizabilități care au fost victime ale unor infracțiunilor în Croația” (2022) p. 26.

²⁵ Așa cum prevăd articolele 22 și 23 din Directiva Uniunii Europene privind drepturile victimelor.

o abordare multidisciplinară, astfel încât expertiza și experiența relevante să fie incluse în procesul de evaluare și să contribuie la acesta. Ar trebui să se ia în considerare riscurile și/sau teama de vătămare.

Responsabilitatea pentru evaluarea individuală revine autorităților judiciare penale responsabile de diferitele faze ale procedurilor penale. Cu toate acestea, în practică, procesul de evaluare individuală poate fi inițiat, pus în aplicare și coordonat prin intermediul serviciilor de sprijinire a victimelor, al asistenților sociali, al forțelor de ordine, al funcționarilor din cadrul instanțelor de judecată, al experților desemnați de instanță și al altor profesioniști care intră în contact cu persoanele cu dizabilități care sunt victime ale infracțiunilor. Un anumit tip de instituție sau de profesionist calificat poate fi mandatat prin lege sau printr-o hotărâre judecătorească să efectueze și să actualizeze în mod sistematic evaluarea individuală în cadrul procedurilor penale.

Printre circumstanțele importante care trebuie evaluate se numără:

- Bariere în calea participării: inclusiv bariere de mediu, de atitudine, de informare, economice;
- Circumstanțe personale: inclusiv vârsta, sexul, starea de sănătate, persoana de încredere, condițiile de trai;
- Abilități și dificultăți de comunicare: vorbire, citire, scriere, înțelegere;
- Riscuri și amenințări: victimizare anterioară, vulnerabilitate la victimizare repetată, risc de victimizare secundară;
- Relația cu suspectul: relație personală cu pârâtul/acuzatul, dependență față de pârât/acuzat, tutelă.

Sunt modele existente^{26, 27} și practici cu privire la modul în care se realizează o evaluare individuală pentru victimele din sistemul judiciar. Acesta este un domeniu în care politica și practica se dezvoltă și se schimbă.

În cazul victimelor cu dizabilități, evaluarea individuală nu ar trebui să fie folosită niciodată ca o modalitate de evaluare a credibilității sau a capacității juridice. Există o serie de considerații mai specifice pentru a se asigura că evaluarea victimelor cu dizabilități este respectuoasă, sensibilă și eficientă.

O evaluare individuală ar trebui:

- Să se desfășoare în mod **sistematic** de la primul contact cu sistemul judiciar. Informațiile pot fi împărtășite într-un mod care să nu compromită confidențialitatea persoanei și care să garanteze că nevoile acesteia sunt înțelese și satisfăcute.

---

²⁶ Victim Support Europe VICToRIIA (Best Practices in Victims' Support: Referințe, informare și evaluare individuală), *Cum să identificăm nevoile de sprijin ale victimelor? Orientări pentru elaborarea unei evaluări a nevoilor individuale* (2019)

<https://victim-support.eu/wp-content/files_mf/1626337899GuidlinesfinalforprintF.pdf>.

²⁷ Ministerul francez al Justiției, *Ghidul proiectului EVVI privind evaluarea individuală a victimelor infracțiunilor* (2013) <http://www.justice.gouv.fr/publication/evvi_guide_en.pdf>.

- Respectați **capacitatea juridică** a victimei, precum și voința și preferințele acesteia. Acest lucru se aplică în egală măsură indiferent dacă o persoană cu dizabilități are sau nu un tutore. În cazul în care există un tutore, procesul de evaluare trebuie să se desfășoare în comunicare directă cu victima și nu cu tutorele; tutorele nu poate lua decizii în numele victimei, deși, în anumite circumstanțe, acesta poate fi capabil să ajute la comunicare. În cazul în care este necesar, ar trebui să se recurgă la servicii profesionale de asistență/facilitare/interpretare a comunicării sau la servicii de sprijin pentru luarea deciziilor.
- Implicarea unei abordări și a unei echipe **multidisciplinare** pentru a include în acest proces persoanele și expertiza corectă. În cazul persoanelor cu dizabilități, aceasta poate include o persoană de sprijin, un asistent social, un expert în comunicare, un avocat etc.
- Să stabilească în mod clar barierele cu care se confruntă o victimă cu dizabilități și ce sprijin și **adaptări procedurale** sunt necesare pentru a depăși aceste bariere, inclusiv care este responsabilitatea pentru furnizarea acestora și cum vor fi furnizate în practică.
- Să aibă loc în **mod continuu**, astfel încât nevoile și barierele să poată fi identificate și abordate în toate etapele procesului. Acest proces ar trebui să fie un dialog cu victima, astfel încât voința și preferințele acesteia să fie înțelese și respectate. Să includă revizuirea și evaluarea măsurii în care serviciile de sprijin și adaptările procedurale furnizate sunt eficiente pentru a garanta drepturile persoanelor cu dizabilități de a participa la cazul lor și la sistemul judiciar.
- Identificați o **persoană de contact** la care victima să se poată adresa oricând pentru a solicita forme suplimentare sau diferite de sprijin și adaptări procedurale. Aceasta ar putea fi o persoană din cadrul organelor de aplicare a legii, al serviciilor de sprijinire a victimelor, al serviciilor sociale sau al serviciilor judiciare.

06 Profesioniștii din domeniul juridic – roluri și responsabilități

...nu este nevoie să mai spunem că, în condițiile unor astfel de norme generale și fără o mențiune specifică a dizabilității, nu putem să ne bazăm decât pe nivelul de profesionalism al persoanelor care lucrează în sistem și care oferă sprijin, în speranța că sprijinul pe care îl oferă va fi adaptat la orice dizabilitate pe care ar putea să o aibă victima și că vor recunoaște că există o dizabilitate în primul rând. Cu alte cuvinte, rămnem la a ne dori și a spera.

Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în în Bulgaria” (2022), p. 27

La nivel național, european și internațional, există o interacțiune între diferite instrumente juridice, care stabilesc obligații pentru profesioniștii din domeniul justiției penale în cadrul procedurilor penale pentru a asigura drepturile de participare ale victimelor în cadrul acestor proceduri. Acestea sunt prezentate în [capitolul 02](#).

Proiectul Voci pentru Justiție a constatat că Directiva privind drepturile victimelor este insuficient pusă în aplicare la nivel național pentru victimele cu dizabilități. În practică, puțini profesioniști înțeleg pe deplin obligațiile care le revin în temeiul Convenției naționale privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități.

Obligațiile de a apăra drepturile victimelor cu dizabilități în sala de judecată

Toți actorii din sistemul de justiție penală joacă un rol esențial și au obligații specifice de a respecta drepturile victimelor cu dizabilități, în conformitate cu *Directiva Uniunii Europene privind drepturile victimelor* și cu *Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (UNCRPD)*, în funcție de etapa procedurii penale. Printre obligațiile transversale pentru toți profesioniștii din domeniul justiției penale se numără:

- Obligația de a trata victimele cu dizabilități cu respect și demnitate, inclusiv prin faptul de a nu discrimina victimele cu dizabilități pe motiv de dizabilități, sex, etnie și vârstă;
- Obligația de a preveni și de a aborda riscurile de victimizare secundară și repetată, de intimidare și de represalii;
- Obligația de a adopta măsurile administrative și procedurale necesare pentru a veni în întâmpinarea victimelor cu dizabilități pe parcursul procedurilor penale;
- Obligația de a furniza informații și de a comunica cu privire la drepturi, la proceduri și la caz în moduri adecvate și ușor de înțeles pentru victime.

Nerespectarea acestor obligații reprezintă o discriminare în temeiul *Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități* și o încălcare a *Directivei privind drepturile victimelor*. În

special, adaptările procedurale, descrise în [capitolul 04](#), reprezintă o obligație pentru autoritățile naționale de a garanta victimelor cu dizabilități accesul egal la justiție și nu fac obiectul unui test de „rezonabilitate” sau de „sarcină excesivă”. După cum explică *Centrul pentru dizabilități*, drept și politici publice de la *Universitatea din Galway*, „obligația de a oferi astfel de adaptări în contextul accesului la justiție nu poate fi atenuată prin argumente privind caracterul rezonabil și amplexarea sarcinii pe care le-ar pune asupra titularilor de obligații”,²⁸ deoarece furnizorii de astfel de adaptări vor fi în mod inevitabil statul sau funcționarii publici implicați în administrarea justiției.²⁹

Poliție și personal judiciar

Informații accesibile și comunicare eficientă

În etapa de raportare, poliția și alți membri ai personalului judiciar trebuie să permită victimelor cu dizabilități să raporteze o infracțiune și să înțeleagă procedurile și drepturile lor. În acest scop, aceștia ar trebui să trateze victimele cu dizabilități cu respect, fără prejudecăți sau stereotipuri, și să adopte toate adaptările procedurale necesare, pentru a se asigura că procedurile sunt pe deplin accesibile. Aceasta include accesul fizic la secția de poliție sau variante alternative de depunere a plângerilor dacă arhitectura clădirii nu permite accesul victimelor cu mobilitate redusă. Acest lucru ar putea fi realizat de la distanță, prin colectarea declarațiilor într-o altă locație, de exemplu, la domiciliul victimei sau într-un loc sigur care să respecte intimitatea victimei. În plus, informațiile trebuie să fie furnizate în formate accesibile persoanei care le primește, astfel încât victima să le înțeleagă. În special, informațiile privind drepturile și procedurile trebuie să fie furnizate și explicate într-o manieră inteligibilă pentru victima cu dizabilități, astfel încât aceasta să poată pune întrebări.

[**Pentru mai multe informații despre informațiile accesibile, consultați [capitolul 04](#), în special pagina 16**]

Pentru a arăta respect față de o victimă și pentru a oferi condițiile potrivite pentru ca aceasta să depună o plângere sau un denunț, poate fi necesar să se înțeleagă anumite aspecte ale circumstanțelor specifice ale victimei și să se abordeze victima ca pe un individ cu nevoi și preferințe personale.

Într-o după-amiază și-a găsit puterea interioară și s-a dus la secția de poliție. A dat peste un tânăr ofițer de poliție care a fost foarte politicos și a ajutat-o să raporteze infracțiunea. Primul lucru pe care i l-a spus ofițerul de poliție a fost: „J., ce se întâmplă? Ești copilul unui coleg de-al nostru!”, „Întotdeauna și-a făcut timp să mă asculte când am fost la secția de poliție”.

Victimă cu dizabilități psihosociale, Voci pentru Justiție, „Persoane cu dizabilități care au fost victime ale unor infracțiunilor în Bulgaria” (2022)

²⁸ Eilionóir Flynn și Anna Lawson, „Disability and Access to Justice in the European Union: Implications of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities” (2013) 4 European Yearbook of Disability Law 7.

²⁹ Eilionóir Flynn și alții, „Accesul la justiție al persoanelor cu dizabilități” (Centre for Disability Law and Policy at University of Galway 2019)

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SR_Disability/GoodPractices/CDLP-Finalreport-Access2JusticePWD.docx.

De asemenea, poliția trebuie să furnizeze informații privind modul de acces la servicii de sprijin, asistență juridică, explicații privind drepturile victimelor, procedurile și modul de acces la sprijin și protecție. Acestea ar trebui să includă trimiterea la serviciile de sprijinire a victimelor sau, dacă este cazul, la servicii de sprijin specializate.

[Pentru mai multe informații despre serviciile de sprijinire a victimelor, a se vedea [capitolul 08](#)]

Identificarea barierelor

Poliția ar trebui să colecteze date personale preliminare și informații despre infracțiune și victimă, inclusiv identificarea barierelor în cadrul procedurilor penale. Nu există nicio obligație pentru cineva de a discuta sau de a dezvălui dacă are dizabilități. În schimb, ar trebui să se pună accentul pe barierele cu care se confruntă o persoană în ceea ce privește accesul la poliție, participarea la o anchetă și participarea la o audiere în instanță.

[Pentru informații mai detaliate despre barierele cu care se confruntă victimele cu dizabilități, a se vedea [capitolul 03](#)]

Evaluare individuală

Poliția poate iniția sau poate fi implicată în realizarea unei evaluări individuale, în conformitate cu Directiva privind drepturile victimelor, și în special pentru a identifica adaptările procedurale necesare în cadrul procedurilor penale și modul în care acestea vor fi finanțate și puse în aplicare. O abordare multidisciplinară a unei evaluări individuale va fi importantă pentru ca toate măsurile de sprijin și de adaptare să fie identificate. Aceasta poate implica participarea și contribuția serviciului de sprijinire a victimelor, a asistenței sociale și a altor profesioniști, a unei persoane de sprijin sau a unei persoane care se ocupă de îngrijirea victimei, a membrilor familiei, a unei persoane de încredere și a experților în comunicare.

Evaluarea ar trebui să se facă în dialog cu victima și, dacă este necesar, să se utilizeze un proces decizional asistat și un intermediar sau un facilitator de comunicare. Aceste roluri pot fi îndeplinite de profesioniști, membri ai familiei sau tutori, dar trebuie să fie cu acordul victimei cu dizabilități.

[Pentru mai multe informații despre evaluarea individuală, consultați [capitolul 05](#)]

[Pentru mai multe informații despre procesul decizional asistat, consultați [capitolul 04](#), pagina **21]**

[Pentru mai multe informații despre o abordare multidisciplinară în sprijinirea victimelor cu dizabilități, a se vedea [capitolul 07](#)]

Adaptări procedurale

În etapa de urmărire penală și în etapa de judecată, poliția și personalul judiciar ar trebui să sprijine punerea în aplicare a adaptărilor procedurale pentru a se asigura că victimele cu dizabilități pot comunica cu un avocat, precum și cu procurorul și judecătorul. În coordonare cu asistenții sociali și managerii de caz, funcționarii judiciari și ai instanțelor trebuie să se asigure că sunt disponibili interpreți și alți profesioniști care facilitează comunicarea cu victimele cu dizabilități. În cazul în care poliția este implicată în interogarea victimei, asigurați-vă că comunicarea și mediul fizic sunt adecvate, planificând în prealabil audierea împreună cu aceasta.

[Pentru mai multe informații despre adaptările procedurale, consultați [capitolul 04](#), pagina **19]**

[Pentru o comunicare eficientă, consultați [capitolul 04](#), pagina **18]**

Procurori și judecători

În faza de urmărire penală, în camera preliminară și în faza de judecată, procurorii și judecătorii au datoria de a garanta drepturile de participare ale victimelor cu dizabilități. Aceștia trebuie să se asigure, în primul rând, că a fost efectuat și, dacă este necesar, actualizat un proces de evaluare individuală pentru a identifica barierele din cadrul procedurilor penale și modul de depășire a acestora. Aceștia trebuie să se asigure că sunt adoptate adaptările procedurale identificate. Adaptările pot lua diferite forme și pot necesita ajustări cu privire la: modul în care este gestionat un caz, modul în care se desfășoară ascultarea și interogatoriile, modul în care sunt programate audierile și modul în care sunt utilizate sălile, instalațiile și echipamentele.

De asemenea, acestea trebuie să recunoască profesioniștii și alte persoane care au un rol în facilitarea comunicării cu victimele cu dizabilități. Acestea pot include membri ai familiei, îngrijitori, asistenți sociali și sprijin pentru victime, dar trebuie să fie o persoană în care victima are încredere. Instanța poate decide că este necesară facilitarea comunicării, iar aceasta poate avea loc în persoană sau prin legături video. În cazul în care o victimă are un tutore, acesta nu poate acționa sau vorbi în numele victimei cu dizabilități. Comunicarea trebuie să fie menținută cu victima însăși, chiar dacă este necesară facilitarea de către o terță persoană sau un dispozitiv. În orice moment, toate părțile trebuie să se asigure că dorințele tutorelui nu înlocuiesc voința și preferințele victimei. Trebuie luate toate măsurile necesare pentru a se asigura că victima este sprijinită să își exprime voința și preferințele.

Ceea ce mi s-a părut interesant a fost faptul că, pe parcursul întregii etape premergătoare procesului, victima nu a fost nici măcar ascultată, nici măcar în calitate de martor și nici nu a fost informată personal cu privire la vreun drept. Informarea cu privire la drepturi a fost făcută în mod standard prin intermediul unei notificări adresate tutorelui său, care era o persoană fără nicio relație emoțională sau de altă natură cu pacientul, acesta era un angajat al unui centru de îngrijire socială la care victima obișnuia să locuiască, prin urmare nu era interesat în niciun fel... s-a consemnat în mod oficial că cineva a fost informat, dar existau suficiente informații că această persoană nu a avut niciun contact cu victima.

Interviu cu un judecător, Voci pentru Justiție, „Persoane cu dizabilități care au fost victime ale unei infracțiuni Bulgaria” (2022), p. 29

Comunicarea deciziilor luate în timpul procesului penal este deosebit de importantă. Aceasta include atât decizia de a începe sau nu urmărirea penală, cât și verdictul final al unui proces. Există diferite exemple de moduri în care judecătorii și instanțele au comunicat o hotărâre, de exemplu, prin faptul că judecătorii au scris deciziile într-un limbaj simplu.³⁰ Elaborarea unor rezumate în limbaj simplu la sfârșitul unui proces facilitează înțelegerea a ceea ce s-a

³⁰ A se vedea, de exemplu, în Regatul Unit: Jack (Un copil: ordine de îngrijire și plasament) [2018] EWFC B12; Dorset Council v A (Plasament rezidențial: lipsa de resurse) [2019] EWFC 62 (10 octombrie 2019)

<https://www.bailii.org/ew/cases/EWFC/OJ/2018/B12.html>.

întâmplat în cadrul procedurilor.³¹ O altă practică care facilitează înțelegerea și comunicarea este organizarea de interviuri imediat după interogatoriu pentru a explica ce urmează să se întâmple în cadrul procedurilor penale.³²

Avocați

Avocații pot reprezenta victimele cu dizabilități. Acest lucru poate depinde de disponibilitatea asistenței juridice, de modul în care victima cu dizabilități dorește să participe și de rolul formal al acesteia în cadrul procedurii. Victimele ar trebui să fie informate de către avocatul lor sau de către un alt profesionist cu privire la modul în care pot avea acces la asistență juridică. Un avocat ar trebui să acționeze pentru a proteja drepturile victimei pe parcursul procedurilor penale și să se asigure că sunt respectate obligațiile sistemului de justiție penală prevăzute în *Directiva privind drepturile victimelor* și în *Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități*. Un avocat poate fi vital pentru a se asigura că o victimă cu dizabilități este pe deplin informată și înțelege procedurile și ceea ce se cere și se așteaptă de la ea în rolul său desemnat, fie ca martor, fie ca parte în proces.

Avocații trebuie să acționeze în baza instrucțiunilor primite de la victima cu dizabilități. În practică, acest lucru poate implica colaborarea cu un facilitator de comunicare. În cazul în care există un tutore, iar comunicarea are loc prin intermediul acestuia, trebuie respectată capacitatea juridică a persoanei cu dizabilități. În acest scop, avocații trebuie să înțeleagă situația clientului lor, inclusiv relația dintre victimă și tutorele său, mijloacele de comunicare preferate de acesta și rețeaua sa de sprijin. Avocatul trebuie, în primul rând, să sprijine exprimarea și să urmeze voința și preferințele clienților lor. Printre diferitele măsuri practice pe care profesioniștii le-au sugerat pentru avocați se numără următoarele:

- Să coopereze cu asistenții sociali și cu serviciile de sprijinire a victimelor pentru a identifica și a oferi sprijinul necesar. Avocații pot participa la evaluarea individuală;
- Să se asigure că au fost identificate, de comun acord cu victima, adaptări procedurale și că acestea sunt puse în aplicare în mod corespunzător în timpul procedurilor judiciare, astfel încât victima să poată participa pe deplin la proceduri;
- Sprijinirea victimei pentru a înțelege diferitele etape ale procedurilor penale și rolul acesteia în fiecare etapă, astfel încât victima să fie familiarizată cu sala de judecată și cu diferitele roluri din cadrul instanței, cum se poate pregăti pentru a depune mărturie, cum să solicite sprijinul de care are nevoie sau să informeze instanța dacă are nevoie de o adaptare procedurală. Acest lucru este probabil să implice o cooperare strânsă cu serviciile de sprijinire a victimelor sau cu un asistent social, cu familia sau cu îngrijitorii;
- Să informeze victima cu privire la orice decizie luată în cazul său și la modul în care victima poate pune la îndoială deciziile în timp util;

---

³¹ Acesta este cazul Australiei: Victoria Legal Aid, „Submission to the Office of the High Commissioner for Human Rights: Articolul 13 - Accesul la justiție, Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități” (10 mai 2017)

<<https://www.legalaid.vic.gov.au/sites/default/files/vla/vla-submission-to-the-office-of-the-high-commissioner-for-human-rights-article-13.docx>>.

³² A se vedea „Regulile de procedură și de probă” ale Curții Penale Internaționale

<<https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Rules-of-Procedure-and-Evidence.pdf>>.

- În cazul în care o victimă are un tutore, avocatul trebuie să respecte întotdeauna capacitatea juridică a victimei și să urmeze instrucțiunile clientului său, adică ale victimei. Atunci când este necesar, avocatul trebuie să se asigure că există o facilitare a comunicării pentru a asigura o comunicare eficientă;
- Informați victima cu privire la verdictul final și la orice implicații pe care acesta le are pentru ea.

07 Profesioniștii în asistență socială și echipele multidisciplinare - roluri și responsabilități

În cadrul proiectului „Voci pentru justiție”, absența profundă a persoanelor cu dizabilități care își exercită drepturile de participare în calitate de victime și martori în sistemul judiciar din statele membre ale Uniunii Europene a fost descrisă ca un „spațiu gol”. Asistenții sociali, îngrijitorii și alte persoane care lucrează cu sau sunt în contact cu persoane cu dizabilități au responsabilitatea profesională de a sprijini victimele infracțiunilor care au dizabilități să își înțeleagă drepturile și să participe la sistemul de justiție, pentru a umple „spațiul gol” astfel încât victimele cu dizabilități să fie vizibile și active. În acest fel, profesioniștii pot transforma experiența victimelor cu dizabilități, asigurându-se că acestea au cunoștințele și sprijinul de care au nevoie pentru a denunța o infracțiune, pentru a răspunde la întrebări, pentru a înțelege procesul de urmărire și pentru a asista și a participa la o audiere în instanță și la un proces.

Victimele cu dizabilități intelectuale sau psihosociale găsesc o cale. Cred, sau cel puțin experiența mea sugerează, că întotdeauna este vorba de a fi sfătuit. Acest lucru înseamnă că serviciile sociale joacă un rol imens. Asistenții sociali de la serviciile sociale ne sună și ne spun: „Am un client aici...” Uneori, asistentul social vine mai întâi să ne consulte, să vadă cum funcționează organizația noastră, sau chiar sună pentru a verifica informațiile. Apoi, persoana va veni ea însăși, pentru că scopul este de a vorbi direct cu persoana, dacă este posibil. Pentru că, de multe ori, o persoană cu dizabilități este în contact cu acești asistenți, dar ei nu au toate informațiile.

Interviu cu un avocat, Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiuni în Cehia” (2022), p. 39

Identificarea infracțiunilor

Nu s-a gândit niciodată să raporteze la poliție ceea ce se întâmpla. [...] nu și-a imaginat niciodată că este vorba de un fel de infracțiune, „nu știam că este ceva ce ar trebui să raportez”. De asemenea, nu știa cum ar putea dovedi acest lucru și se temea că ar putea fi numită „prostituată”, „nebună”, „stigmatul, știți”.

Interviu cu o persoană cu dizabilități psihosociale care a fost victimă a abuzului sexual „Persoane care au fost victime ale unor infracțiuni în Bulgaria” (2022)

Asistenții sociali, îngrijitorii și alte persoane care au un contact regulat cu persoanele cu dizabilități pot fi primii care observă că o infracțiune ar putea fi comisă. Acest lucru se poate

datora faptului că există o vătămare evidentă, de exemplu, vătămarea fizică a persoanei sau a bunurilor acesteia. Comportamentul neobișnuit sau neregulat, frica sau nervozitatea inexplicabilă pot fi, de asemenea, semne că ceva nu este în regulă și că o persoană ar putea fi victima unei infracțiuni.

Este posibil ca o victimă cu dizabilități să se adreseze mai întâi unui îngrijitor sau unui asistent social pentru a-și exprima plângerea sau îngrijorarea cu privire la prejudiciul suferit. Unele persoane cu dizabilități depind de alte persoane pentru a avea grijă de ele și au puțină putere asupra propriei vieți, fie că se află într-o instituție sau într-un cadru domestic. Este posibil ca acestea să nu-și dea seama că sunt victimele unei infracțiuni pe care o pot denunța sau să aibă nevoie de consiliere cu privire la modul în care să denunțe infracțiunea suspectată. Profesioniștii din domeniul asistenței sociale și alte persoane au datoria de a se asigura că persoanele cu dizabilități sunt în siguranță și sprijinite. De asemenea, aceștia pot avea obligația legală de a raporta infracțiunile suspectate. În acest caz, acest lucru ar trebui să se facă sub îndrumarea persoanei cu dizabilități și în deplină cunoștință și înțelegere a situației.

Criminalitatea în instituții

Infracțiunile din spatele ușilor închise sunt deosebit de dificil de identificat și investigat. Instituțiile pentru persoanele cu dizabilități funcționează adesea ca entități izolate, separate în societate. Acestea pot fi dificil de accesat și de monitorizat pentru profesioniști și imposibil de părăsit pentru rezidenți. Cercetările efectuate în cadrul „Voci pentru Justiție” au identificat reale probleme în ceea ce privește raportarea, soluționarea și tratarea infracțiunilor în instituții. Abuzul, violența, furtul și alte infracțiuni sunt adesea minimizezate sau nu sunt considerate suficient de importante pentru a fi raportate de către personal și rezidenți. Adesea, victimele cu dizabilități nu sunt informate cu privire la drepturile lor și nu sunt sprijinite pentru a-și afirma drepturile. În plus, procedurile nu sunt clare, denunțarea unei infracțiuni poate dura mult timp, autorii se pot răzbuna pe victime sau acestea din urmă pot fi intimidat să nu facă plângere. Este posibil ca instituțiile să prefere să trateze situația ca pe o problemă internă decât să se deschidă unei anchete. Cele mai multe cazuri de suspiciuni de infracțiuni în instituții nu ajung la autoritățile competente.

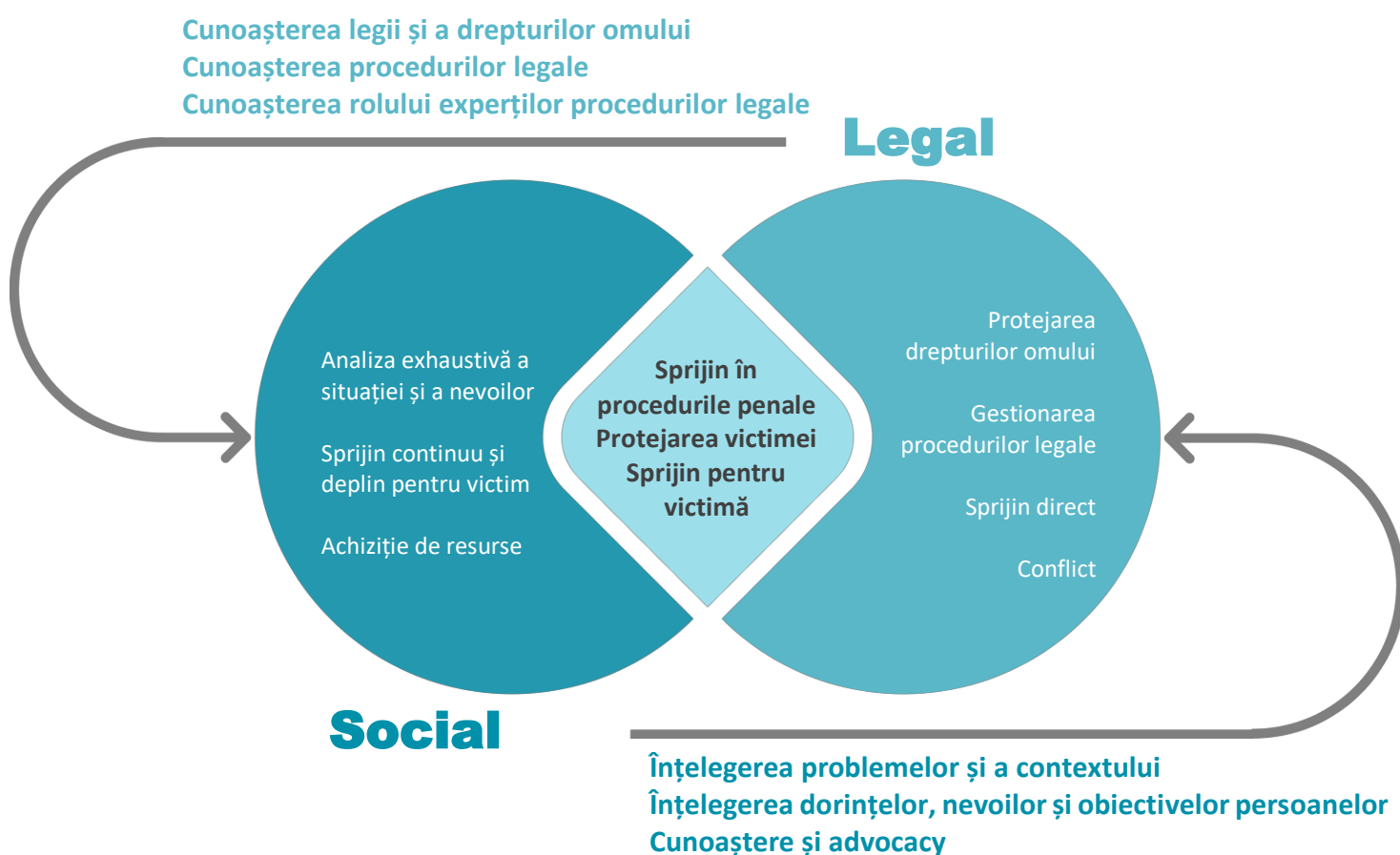
Activitate multidisciplinară în sistemul de justiție penală

În cazul persoanelor cu dizabilități care sunt victime ale infracțiunilor, colaborarea între asistenții sociali, serviciile de sprijinire a victimelor și profesioniștii din domeniul juridic este esențială. Toate cele trei profesii joacă roluri importante în sprijinirea și protejarea persoanelor aflate în situații vulnerabile, dar aduc, de asemenea, expertiză foarte diferită, cu scopuri diferite. Asistența socială se concentrează în primul rând pe rezolvarea cauzelor și consecințelor problemelor oamenilor. În același timp, profesioniștii din domeniul juridic se concentrează pe rezolvarea conflictelor sociale și pe obținerea justiției, iar sprijinul acordat victimelor facilitează și permite victimelor să aibă acces la justiție, reducând în același timp la minimum alte prejudicii.

Cooperarea asistenților sociali, a experților juridici și a celor care oferă sprijin victimelor este importantă pentru o mai bună înțelegere a situației victimelor infracțiunilor și pentru gestionarea procesului judiciar. O astfel de cooperare poate contribui în mod semnificativ la protecția victimelor, le poate sprijini în cadrul procedurilor judiciare și poate ajuta la reducerea impactului faptelor penale.

Având în vedere numărul și amploarea barierelor și a provocărilor cu care se confruntă victimele cu dizabilități atunci când au acces la justiție, prezentate în [capitolul 03](#), este deosebit de important să se adopte o abordare multidisciplinară atunci când se evaluează și se oferă sprijin. Aceasta poate include crearea unei echipe multidisciplinare, care să implice interconectarea, coordonarea și munca în comun a experților din diferite domenii. Prin munca multidisciplinară, diferiți experți fac schimb de cunoștințe, informații, resurse și puncte de vedere pentru a rezolva probleme specifice și complexe. Lucrul multidisciplinar de succes se caracterizează prin faptul că experții își asumă diferite roluri și responsabilități adecvate pentru domeniul și sarcinile lor. Pentru a lucra eficient, o echipă multidisciplinară necesită o coordonare și o conducere clare. Ar trebui să existe o persoană pe care victima să o poată contacta în orice moment și care să fie responsabilă pentru a se asigura că se reunește echipa potrivită, cu expertiza și autoritatea necesare.

Diagramă: Elemente ale unei echipe multidisciplinare

O abordare multidisciplinară trebuie să garanteze că voința și preferințele persoanei sunt respectate, contribuind în mod eficient la corectarea dezechilibrelor de putere care există în sistemul judiciar și care sunt adesea resimțite atât de acut de victimele infracțiunilor. Sprijinul trebuie să fie identificat și oferit în dialog cu victima și sub instrucțiunile acesteia.

Conectarea cu experți și servicii specializate

Există o serie de servicii specializate și experți care pot fi o resursă și pot contribui la o abordare multidisciplinară, inclusiv:

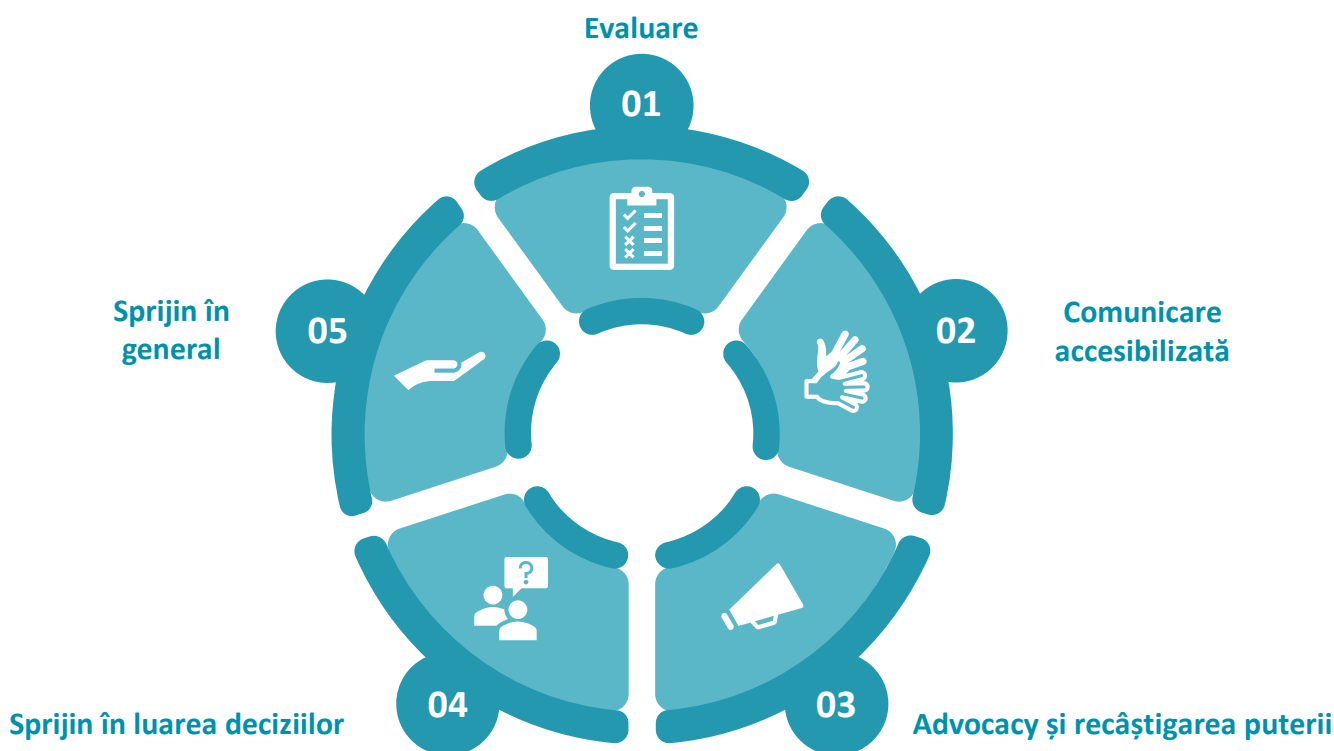
- Servicii de sprijinire a victimelor;
- Servicii specializate de sprijinire a victimelor - de exemplu, pentru victimele infracțiunilor motivate de ură, ale traficului de persoane și ale violenței de gen;
- Avocați sau servicii juridice specializate (inclusiv asistență și reprezentare juridică gratuită sau la prețuri accesibile);
- Intermediari în justiție și specialiști în comunicare care ar putea facilita și valida comunicarea cu victimele cu dizabilități;
- Servicii generale de sprijin pentru persoanele cu dizabilități;
- Grupuri și organizații de autoreprezentare sau de sprijin reciproc.

Cadrul de evaluare și de acordare a sprijinului

Evaluarea individuală este o bază pentru identificarea și punerea în aplicare a ceea ce este necesar pentru ca o victimă cu dizabilități să aibă acces la justiție. Cu toate acestea, în practică și după cum se menționează la pagina **24**, evaluările individuale nu sunt adesea efectuate în mod sistematic sau consecvent. Această secțiune este menită să ofere un cadru și îndrumări privind modul de abordare a unei evaluări individuale. Aceasta include modul de identificare a barierelor, modul de evaluare a sprijinului individual și a adaptărilor necesare și modul de punere în aplicare a acestora. Contribuția asistenților sociali la acest proces poate fi:

- Să se asigure că victimele cu dizabilități înțeleg importanța unei evaluări. Acest lucru poate include colaborarea cu serviciile de sprijinire a victimelor și/sau cu profesioniști din domeniul juridic, inclusiv cu forțele de ordine;
- Să informeze autoritățile relevante, inclusiv autoritățile de aplicare a legii și instanțele de judecată, cu privire la importanța unei evaluări individuale pentru a identifica modalitățile de înlăturare a obstacolelor din calea justiției, ce adaptări procedurale sunt necesare și ce sprijin ar putea fi necesar. Astfel, autoritățile își pot îndeplini obligația legală de a asigura accesul la justiție pentru victimele cu dizabilități;
- Să promoveze și să faciliteze o abordare multidisciplinară care prin care se pot asigura că circumstanțele individuale ale victimei cu dizabilități sunt luate în considerare și sunt îndeplinite pe parcursul întregului proces al sistemului de justiție penală. Este posibil să fie necesară o expertiză diferită în diferite momente ale procesului, iar o abordare multidisciplinară va contribui la abordarea nevoilor în schimbare ale victimelor individuale și a cerințelor în schimbare ale momentului respectiv din procesul de justiție.

Diagramă: Cadrul de evaluare și de acordare a sprijinului pentru victimele cu dizabilități

Cadrul de mai sus ilustrează tipurile de sprijin necesare pentru victimele cu dizabilități, cu intenția ca victimele să participe și să aibă o voce în sistemul de justiție.

Responsabilitatea pentru evaluarea, accesarea și coordonarea sprijinului variază și va depinde de contextul național. Asistenții sociali care sunt în contact cu persoanele cu dizabilități, în special cei care au o relație profesională cu o victimă cu dizabilități, vor juca un rol crucial în toate aspectele evaluării individuale și furnizării de sprijin.

Evaluare

Asistenții sociali au rolul de a se asigura că o evaluare individuală în cadrul sistemului judiciar are loc și se desfășoară într-un mod profesionist și multidisciplinar. Aceștia pot identifica expertiza necesară, pot reuni și coordona o echipă de sprijin multidisciplinară.

[Pentru mai multe detalii privind evaluarea individuală în sistemul judiciar, a se vedea [capitolul 05](#)]

Comunicare accesibilă

Asistenții sociali pot fi primii profesioniști cu care o victimă cu dizabilități vorbește sau informează despre un prejudiciu cauzat sau despre o posibilă infracțiune. Asistenții sociali pot apoi să informeze victimele cu privire la drepturile lor, să le îndrume către servicii de sprijin pentru victime și servicii specializate și să le ofere sprijin direct pentru a denunța o infracțiune.

[Pentru mai multe detalii privind informațiile accesibile și comunicarea eficientă, a se vedea [capitolul 04](#)]

Advocacy și recâștigarea puterii

Pregătirea profesională și valorile asistenței sociale pun accentul pe drepturile omului pentru persoanele care se pot găsi marginalizate sau care nu sunt luate în serios din motive de dizabilități, printre alți factori. Asistenții sociali pot juca un rol în informarea persoanelor cu

privire la drepturile lor, astfel încât acestea să fie mai în măsură să solicite și să își reprezinte propriile interese. Aceasta include, de asemenea, informarea celor cu care victimele sunt în contact cu privire la datoria lor de a garanta drepturile victimelor cu dizabilități - serviciile de sprijin, avocații, profesioniștii din domeniul juridic și forțele de ordine.

Sprijin pentru luarea deciziilor

Procesul decizional asistat este un instrument critic pe care asistenții sociali îl pot folosi pentru a se asigura că este respectată capacitatea juridică a persoanelor cu dizabilități și că persoanele cu dizabilități pot să ia propriile decizii în cadrul procesului de justiție.

[**Pentru mai multe detalii despre procesul decizional asistat, consultați [capitolul 04](#), pagina **21****]

Sprijin general

Victimele infracțiunilor suferă prejudicii, inclusiv prejudicii fizice, psihice sau emoționale sau pierderi economice. Acest lucru poate reprezenta o povară grea pentru persoanele cu dizabilități care nu au putere socială (în special cele care trăiesc în instituții) și care nu dispun de resurse financiare și de altă natură. În plus, experiențele negative și procedurile penale de lungă durată le pot afecta, de asemenea, sănătatea și circumstanțele. Asistența socială trebuie să ofere sprijin înainte, în timpul și după proceduri. Deși cu impact, procedurile penale reprezintă doar o mică parte din viața unei persoane. Asistenții sociali trebuie să se ocupe, de asemenea, de reducerea efectelor infracțiunii și de prevenirea riscurilor viitoare.

08 Servicii de sprijinire a victimelor - roluri și responsabilități

Complexitatea și caracterul formal al sistemului de justiție penală înseamnă că serviciile de sprijinire a victimelor sunt esențiale pentru a ajuta victimele să se orienteze în procesul de justiție și să se facă auzite. De asemenea, serviciile de sprijinire a victimelor aduc o expertiză specială în ceea ce privește traumele și impactul unei infracțiuni asupra unei persoane și sunt capabile să ofere sprijin practic și sensibil pentru a permite victimei să facă față mai bine situației.

Cu toate acestea, cercetarea națională din cadrul proiectului Voci pentru Justiție a găsit puține exemple de sprijin eficient pentru victimele cu dizabilități din partea serviciilor de asistență pentru victime. În cazul în care a fost oferit sprijin, acesta a avut tendința de a se datora mai degrabă cunoștințelor și acțiunilor unei anumite persoane decât faptului că exista un serviciu accesibil și profesionist disponibil pentru victimele cu dizabilități. Este posibil să existe servicii specializate disponibile pentru victimele anumitor infracțiuni, cum ar fi traficul de persoane, infracțiunile motivate de ură și violența bazată pe gen. Cu toate acestea, ele sunt adesea prost echipate pentru a sprijini circumstanțele speciale ale victimelor cu dizabilități. După cum a relatat un membru al personalului de sprijinire a victimelor pentru femei din Cehia:

Femeile cu dizabilități intelectuale sau psihosociale nu prea apelează la noi. S-ar putea spune foarte puțin. Și ne putem întreba de ce. De ce nu pot ajunge nici măcar la acest serviciu de consiliere. Ne tot gândim la asta. Pentru noi, întrebarea este atunci cât de mult am fi capabili să furnizăm serviciul într-un mod care să îl facă bine accesibil. Acum, mă gândesc la un client cu deficiențe de vedere, există o modalitate destul de bună de a rezolva problema. Dar în cazul unei dizabilități intelectuale sau psihosociale, nu aș ști cum să procedez. Trebuie să recunosc că serviciul nu este atât de accesibil...

Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Cehia” (2022) p. 45

În încercarea de a crea o abordare a justiției mai centrată pe victimă, Directiva Uniunii Europene privind drepturile victimelor acordă un rol central și atribuții importante serviciilor de sprijinire a victimelor. Aceste roluri sunt detaliate în articolele 8 și 9 din directivă, ca fiind dreptul de a avea acces la serviciile de sprijinire a victimelor și dreptul de a primi sprijin din partea serviciilor de sprijinire a victimelor și, ca în cazul tuturor drepturilor cuprinse în directivă, acest lucru include victimele cu dizabilități:

- Servicii de sprijin gratuite și confidențiale, precum și servicii de sprijin specializate care sunt „în interesul victimelor înainte, în timpul și pentru o perioadă corespunzătoare după procedura penală” (articolul 8, alineatul (1));

- Accesul la serviciile de sprijinire a victimelor nu depinde de faptul că victima depune o plângere oficială la autorități;
- Serviciile de sprijin ar trebui să includă cel puțin următoarele:
  - informații cu privire la drepturile lor în calitate de victime;
  - cum să acceseze sistemele de compensare;
  - informații cu privire la rolul lor în cadrul procedurilor penale, inclusiv pregătirea pentru participarea la proces;
  - informații despre serviciile de sprijin specializate și, dacă este cazul, trimiterea către acestea;
  - sprijin emoțional și/sau psihologic;
  - consiliere privind riscurile și prevenirea victimizării secundare și repetate.

Prezentul capitol are ca scop să ofere îndrumări cu privire la rolul special pe care serviciile de sprijinire a victimelor ar trebui și pot să îl joace pentru victimele cu dizabilități și, împreună cu capitolele anterioare, cu privire la modul în care se poate oferi sprijin și asistență victimelor cu dizabilități.

Furnizarea de sprijin și informații accesibile

Serviciile de sprijinire a victimelor pot fi necesare în orice moment pentru o victimă cu dizabilități. Prin urmare, este esențial ca serviciile de sprijin să fie accesibile și să poată oferi sprijinul necesar. Este probabil ca acest lucru să implice alți profesioniști și furnizori de servicii; de asemenea, poate implica membri ai familiei, prieteni și alte persoane care intră în contact cu persoane cu dizabilități.

Victimele cu dizabilități se confruntă cu o serie de bariere atunci când încearcă să aibă acces la serviciile de sprijin în general și la sistemul judiciar în special. Următoarele bariere sunt identificate în Principiile și orientările internaționale ale Organizației Națiunilor Unite privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități, 2020:

- Restricții privind exercitarea capacității juridice;
- Lipsa accesului fizic la facilitățile de justiție, cum ar fi instanțele de judecată și secțiunile de poliție;
- Lipsa unui transport accesibil către și de la aceste facilități;
- Obstacole în calea accesului la asistență și reprezentare juridică;
- Lipsa de informații în formate accesibile;
- Atitudini paternaliste sau negative care pun sub semnul întrebării capacitățile persoanelor cu dizabilități de a participa în toate fazele administrării justiției;
- Și lipsa de formare pentru profesioniștii care lucrează în domeniul justiției.

[Pentru mai multe informații despre barierele cu care se confruntă victimele cu dizabilități și exemple de experiențe ale acestora, a se vedea [capitolul 03](#)]

În depășirea acestor bariere, rolul sprijinului acordat victimelor implică:

- Sprijin emoțional și/sau psihologic, care depinde de o comunicare bidirecțională eficientă cu victimele cu dizabilități.

- Informații accesibile despre drepturile lor și despre sistemul judiciar, de exemplu, în limbaj ușor de citit, limbaj simplu, audio, braille și limbajul semnelor. În cazul în care nu este disponibil un format accesibil adecvat, serviciul de sprijinire a victimelor poate colabora cu asistenți sociali, experți în comunicare, membri ai familiei, organizații de servicii pentru persoane cu dizabilități și autopromovați pentru a comunica cu victimele.

[Pentru mai multe informații, consultați [capitolul 04](#)]

Efectuarea unei evaluări individuale

Serviciile de sprijinire a victimelor pot efectua o evaluare individuală ca parte a propriului lor proces pentru a identifica nevoile unei victime individuale și pentru a pune în aplicare un sprijin adecvat. O astfel de evaluare individuală poate fi efectuată, de asemenea, ca parte a obligațiilor prevăzute în Directiva privind drepturile victimelor în temeiul articolelor 22 și 23 pentru o evaluare a nevoilor de protecție ale victimei în cadrul procesului de justiție penală, dar nu exclusiv.

În practică, pentru o victimă cu dizabilități, o evaluare individuală este un proces absolut necesar pentru a identifica barierele și ce sprijin și adaptări procedurale sunt necesare pentru a asigura accesul la serviciile de sprijinire a victimelor și la sistemul judiciar. Pentru autoritățile de sprijinire a victimelor și pentru autoritățile judiciare, o evaluare individuală este un instrument important pentru a se asigura că știu ce trebuie să pună în aplicare pentru a-și putea îndeplini obligațiile legale față de victimele cu dizabilități.

[Pentru mai multe informații despre evaluarea individuală, de ce este importantă și cum se realizează, consultați [capitolul 05](#)]

Contribuția la o abordare multidisciplinară

O abordare multidisciplinară este esențială pentru victimele cu dizabilități, ale căror circumstanțe de viață, nevoi și bariere sunt adesea complexe. Serviciile de sprijinire a victimelor și serviciile specializate de sprijinire a victimelor pot forma o echipă multidisciplinară sau pot avea o abordare multidisciplinară în lucrul cu o victimă cu dizabilități. Rețeaua de sprijin pentru victime poate iniția și/sau coordona o echipă multidisciplinară, dar acest lucru depinde de mandatarea profesioniștilor din sistemul de justiție penală. Un lucrător de sprijin pentru victime poate acționa, de asemenea, ca persoană de contact primar pentru o victimă pe măsură ce aceasta participă la sistemul de justiție.

[Pentru mai multe informații, consultați [capitolul 07 privind asistența socială și echipele multidisciplinare](#), pagina **33**]

Facilitarea accesului la adaptări procedurale

Serviciile de sprijinire a victimelor pot acționa ca un facilitator, colaborând cu victimele cu dizabilități și cu profesioniștii din sistemul judiciar. Accentul se pune pe asigurarea unei înțelegeri adecvate a barierelor în calea accesului cu autoritățile responsabile relevante și pe furnizarea de adaptări procedurale și de sprijin individual. Acestea pot include forțele de ordine, avocați, procurori, funcționari ai instanțelor de judecată și judecători. În mod similar, sprijinul acordat victimelor poate colabora îndeaproape cu profesioniștii și funcționarii din domeniul juridic pentru a oferi asistență cu privire la modul de acordare a sprijinului necesar

și revizuirea acestuia, astfel încât sprijinul să fie oportun și relevant pentru stadiul procesului penal și al procedurilor, precum și pentru nevoile specifice ale individului și pentru bariere.

Am oferit sprijin unui client cu dizabilități intelectuale care a fost victima unui abuz financiar pe termen lung și, ulterior, chiar a unei răpiri și a unei privări de libertate. Știam că va avea nevoie de o abordare sensibilă, așa că am informat poliția în prealabil. Mi s-a spus că trebuie să raportăm cazul la district. Am cerut în prealabil să ni se repartizeze un ofițer de poliție empatic. Ofițerul de poliție a fost foarte bun - nu s-a arătat neîncrezător față de victimă, a interogat-o într-un mod care să o calmeze, a făcut pauze.

Persoană de sprijin pentru victime, Voci pentru Justiție, „Persoane care au fost victime ale unor infracțiunilor cu dizabilități în Cehia” (2022), p. 45

Acest rol de facilitare poate fi esențial pentru a permite unei victime cu dizabilități să aibă acces la justiție și pentru a ajuta autoritățile relevante să își îndeplinească obligația de a respecta drepturile victimelor cu dizabilități de a avea acces la justiție.

[Pentru mai multe informații despre adaptările procedurale și procesul decizional asistat, consultați [capitolul 04](#)]

09

Alte resurse - unde puteți găsi ajutor și asistență

Informații specifice fiecărei țări

- Servicii de sprijinire a victimelor;
- Servicii de sprijin specifice infracțiunilor (de exemplu, violența de gen, traficul de persoane, infracțiunile motivate de ură);
- Organizații pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și drepturile omului;
- Organizații ale persoanelor cu dizabilități: pot include organizații de sprijin între egali sau organizații de autoreprezentare/grupuri informale;
- Profesioniști și experți, cum ar fi asistenți sociali, psihologi, medici, profesori și experți în comunicare.

Voci pentru justiție

Toate materialele proiectului, inclusiv înregistrările conferințelor, sunt disponibile la: <https://validity.ngo/projects-2/voices-for-justice/>.

Rapoarte naționale

Toate rapoartele naționale sunt disponibile în limba engleză, în limba națională și în limba engleză Easy-to-Read:

Bulgaria	Comunicarea cu persoanele cu dizabilități care au fost victime ale unei infracțiuni în Bulgaria https://validity.ngo/wp-content/uploads/2022/04/National-finding-report-Bulgaria_en-220426-1.pdf
Croația	Comunicarea cu persoanele cu dizabilități care au fost victime ale unei infracțiuni în Croația https://validity.ngo/wp-content/uploads/2022/04/National-finding-report-Croatia-en-220421.pdf
Cehia	Comunicarea cu persoanele cu dizabilități care au fost victime ale unei infracțiuni în Cehia https://validity.ngo/wp-content/uploads/2022/04/National-finding-report-CZ-en-2-220422.pdf
Lituania	Comunicarea cu persoanele cu dizabilități care au fost victime ale unei infracțiuni în Lituania https://validity.ngo/wp-content/uploads/2022/04/National-finding-report-litvan-en-2-220426-1.pdf
România	Comunicarea cu persoanele cu dizabilități care au fost victime ale unei infracțiuni în România https://validity.ngo/wp-content/uploads/2022/04/National-finding-report-Romania-en-220427.pdf

Slovacia	Comunicarea cu persoanele cu dizabilități care au fost victime ale unei infracțiuni în Slovacia https://validity.ngo/wp-content/uploads/2022/04/National-finding-report-Slovakia-en-220424.pdf
Slovenia	Comunicarea cu persoanele cu dizabilități care au fost victime ale unei infracțiuni în Slovenia https://validity.ngo/wp-content/uploads/2022/04/National-finding-report-Slovenia-en-220426-1.pdf

Humanising Justice, 2022

Raport internațional din cadrul proiectului Voci pentru justiție:

Raport complet	https://validity.ngo/wp-content/uploads/2022/09/International-syntesis-report-EN-new-footnote-220907.pdf
Rezumat executiv	https://validity.ngo/wp-content/uploads/2022/06/Executive-summary-EN-FINAL_print_-220616.pdf
Rezumat executiv ușor de citit	https://validity.ngo/wp-content/uploads/2022/06/ETR-Voices-for-Justice-Executive-Summary.pdf

Proiecte

Există mai multe proiecte europene care oferă informații și instrumente relevante pentru victimele cu dizabilități. Unele dintre acestea sunt enumerate mai jos:

BeSafe	Permiterea educatorilor care oferă educație persoanelor cu dizabilități intelectuale să integreze informațiile despre violența cibernetică în programele lor educaționale și să le ofere persoanelor cu dizabilități intelectuale posibilitatea de a fi în siguranță online. O publicație deosebit de relevantă este: „Ghid pentru poliție privind modul de interacțiune cu persoanele cu dizabilități intelectuale, 2019”. http://besafe-project.eu/en/project/
Demnitate la proces	Consolidarea garanțiilor procedurale pentru suspecții cu dizabilități intelectuale și psihosociale. https://www.mirovni-institut.si/en/projects/impair-enhancing-procedural-rights-of-persons-with-intellectual-andor-psychiatric-impairments-in-criminal-proceedings-exploring-the-need-for-action/
EStAR	Îmbunătățirea sensibilizării părților interesate și a resurselor pentru sprijinirea victimelor infracțiunilor motivate de ură. https://www.osce.org/odihr/hate-crime-victim-support

EVVI	Evaluarea victimelor, care dezvoltă bune practici în evaluarea victimelor individuale în sistemul judiciar. http://www.justice.gouv.fr/publication/evvi_guide_en.pdf
Just4All	Promovarea accesului la justiție pentru persoanele cu dizabilități prin sensibilizarea practicienilor din domeniul juridic cu privire la nevoile persoanelor cu dizabilități și dezvoltarea de cursuri de formare pentru practicienii din domeniul juridic pe această temă. https://www.just4all.eu
OPSIDIANET	Pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale acuzate de o infracțiune își pot exercita drepturile în cadrul unei anchete penale. https://opsidianet.eu
ReJust	Către o abordare mai sensibilă a sistemului de justiție penală centrată pe victimă. https://heuni.fi/-/re-just#c873af92
Rămâneți în siguranță	Prevenirea și răspunsul la violența sexuală împotriva femeilor cu dizabilități. https://staysafeproject.eu
VICTORiiA	Cele mai bune practici în sprijinul victimelor: Referințe, informare, evaluare individuală. https://victim-support.eu/what-we-do/our-projects/previous/prict-victoriia/

Organizații nonprofit și organizații pentru drepturile omului

- Forumul european al persoanelor cu dizabilități: <https://www.edf-feph.org/>
- Rețeaua europeană pentru viață independentă (ENIL): <http://enil.eu/>
- Procese corecte: <https://www.fairtrials.org>
- Inclusion Europe: <https://www.inclusion-europe.eu>
- Sănătatea mintală în Europa: <https://www.mhe-sme.org>
- Fundația de validitate: <https://validity.ngo>
- Victim Support Europe: <https://victim-support.eu>

Organisme internaționale

- Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO, CEDH): <https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

- Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA):
<https://fra.europa.eu/en>
- Comisia Internațională a Juriștilor:
<https://www.ici.org/>
- Biroul Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului:
https://www.ohchr.org/en/ohchr_homepage
- Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului:
<https://www.osce.org/odihr>
- Comitetul Națiunilor Unite pentru drepturile persoanelor cu dizabilități:
<https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crpd>
- Platforma Comisiei Europene pentru drepturile victimelor:
https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/protecting-victims-rights/victims-rights-platform_en

Drept internațional și orientări

- Actul european privind accesibilitatea (UE/2019/882):
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0882>
- Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT>
- Strategia Uniunii Europene pentru persoanele cu dizabilități 2021-2030:
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPublications=yes>
Ușor de citit: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=23598&langId=en>
- Directiva Uniunii Europene privind drepturile victimelor (Directiva 2012/29/UE):
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0029>
Fișă informativă:
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/law/eu_victims_rights_directive_factsheet_february_2017_en.pdf
- Strategia Uniunii Europene privind drepturile victimelor (2020-2025):
https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/protecting-victims-rights/eu-strategy-victims-rights-2020-2025_en
- Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități:
<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>
Ușor de citit:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/345108/easy-read-un-convention.pdf

PDF accesibil:

https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convention_accessible_pdf.pdf

- Principiile și orientările internaționale ale Națiunilor Unite privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități:
https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SR_Disability/GoodPractices/Access-to-Justice-EN.pdf

Ușor de citit:

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SR_Disability/GoodPractices/Access-to-Justice-easy-en.pdf

Glosar – ce înseamnă termenii

Accesibilitate/accesibil

*Ușor de utilizat sau de înțeles.*³³

Principiul accesibilității are ca scop „să permită persoanelor cu dizabilități să trăiască independent și să participe pe deplin la toate aspectele vieții”. Acesta include accesul la mediul fizic (accesibilitate fizică), precum și accesul la informații și comunicații (accesibilitate cognitivă) (articolul 9 din UNCRPD).

Comunicare

„Comunicare” include limbile, afișarea textului, Braille, comunicarea tactilă, tipărirea cu caractere mari, multimedia accesibilă, precum și modurile, mijloacele și formatele de comunicare scrise, audio, în limbaj simplu, cu cititor și comunicare augmentativă și alternativă, inclusiv tehnologia informației și a comunicării accesibile (articolul 2 din CDPD al ONU).

„Limbă” include limbile vorbite și limbajul semnelor și alte forme de limbi nevorbite (articolul 2 din CDPD).

Dizabilitate

Persoanele cu dizabilități includ persoanele care au deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale pe termen lung care, în interacțiune cu diverse bariere, pot împiedica participarea lor deplină și efectivă în societate în condiții de egalitate cu ceilalți (articolul 1 din CDPD al ONU).

Discriminare

*Tratarea cuiva mai rău decât alte persoane din cauza a ceea ce este sau a locului de unde provine.*³⁴

„Discriminare pe motiv de dizabilități” înseamnă orice distincție, excludere sau restricție pe motiv de dizabilități care are ca scop sau efect compromiterea sau anularea recunoașterii, beneficiului sau exercitării, în condiții de egalitate cu ceilalți, a tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social, cultural, civil sau în orice alt

---

³³ Versiunea EasyRead a principiilor și orientărilor internaționale privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități. „Să ne asigurăm că persoanele cu dizabilități au parte de justiție”, secțiunea 6 „Ce înseamnă cuvintele” <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SR_Disability/GoodPractices/Access-to-Justice-easy-en.pdf>.

³⁴ Ibidem.

domeniu. Aceasta include toate formele de discriminare, inclusiv refuzul unei adaptări rezonabile (articolul 2 din CDPD al ONU).

Citire ușoară (easy-to-read sau EasyRead)

Ușor de citit - este o informație scrisă care este accesibilă pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale.³⁵

Directiva Uniunii Europene privind drepturile victimelor - VRD/directiva

Directiva privind drepturile victimelor stabilește un set de drepturi obligatorii pentru victime și impune obligații clare statelor membre ale UE de a se asigura că aceste drepturi sunt pe deplin accesibile în practică. Aceasta stabilește noi drepturi care garantează că toate victimele sunt „tratate cu respect, sensibilitate și profesionalism, fără niciun fel de discriminare bazată pe niciun motiv”.³⁶

Tutelă

Tutela este o formă de luare a deciziilor, de obicei impusă în urma unei proceduri judiciare, care înlocuiește persoana în cauză (numită „persoană pusă sub tutelă” sau „persoană lipsită de capacitate de exercițiu”) cu o altă persoană (tutorele).³⁷

Intermediari

Persoane care lucrează, după caz, cu personalul din sistemul judiciar și cu persoanele cu dizabilități pentru a asigura o comunicare eficientă în timpul procedurilor judiciare. Aceștia sprijină persoanele cu dizabilități să înțeleagă și să facă alegeri în cunoștință de cauză, asigurându-se că lucrurile sunt explicate și discutate în moduri pe care le pot înțelege și că sunt oferite adaptări și sprijin adecvat. Intermediarii sunt neutri și nu vorbesc în numele persoanelor cu dizabilități sau al sistemului judiciar și nici nu conduc sau influențează deciziile sau rezultatele.³⁸

---

³⁵ Glosar Just4All privind drepturile persoanelor cu dizabilități <https://78dde82f-f3fc-4414-a854-627948964997.filesusr.com/ugd/e65341_3c2fe2e3929e4809bf1c8b0a851e9b33.docx?dn=Glossary%20on%20Rights%20of%20Persons%20with%20Disab>.

³⁶ Directiva Uniunii Europene privind drepturile victimelor (Directiva 2012/29/UE) <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0029>>.

³⁷ Dinerstein, Robert D. „Punerea în aplicare a capacității juridice în temeiul articolului 12 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități: Drumul dificil de la tutelă la luarea deciziilor cu sprijin.” Human Rights Brief 19, nr. 2 (2012), pp. 8-12 <<https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1816&context=hrbrief>>.

³⁸ Principiile ONU privind accesul la justiție, p. 9 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SR_Disability/GoodPractices/Access-to-Justice-EN.pdf>.

Justiție

*Regulile și legile prin care oamenii se comportă într-un mod corect și egal pentru toată lumea.*³⁹

Capacitatea juridică

*Capacitatea de a fi atât titular de drepturi, cât și de obligații.*⁴⁰

Capacitatea juridică de a fi titular de drepturi permite persoanelor să beneficieze de o protecție deplină a drepturilor lor în cadrul sistemului judiciar. Capacitatea juridică de a acționa în temeiul legii recunoaște persoanei respective calitatea de actor capabil a se angaja în tranzacții și a da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice.⁴¹

Modelul medical al dizabilității

Din punct de vedere istoric, modelul medical a fost cel mai dominant model al dizabilității. Acest model vede dizabilitatea ca pe o deficiență sau o boală care necesită tratament sau remediere. Acest model consideră că dizabilitatea reprezintă o abatere de la starea normală de sănătate. Urmând modelul medical, legiuitorii și factorii de decizie politică tind să se concentreze pe compensarea persoanelor cu dizabilități pentru dizabilitățile lor și pe furnizarea de servicii „speciale” segregate.

Adaptări procedurale

Toate modificările și ajustările necesare și adecvate în contextul accesului la justiție, atunci când este necesar într-un caz particular, pentru a asigura participarea persoanelor cu dizabilități în condiții de egalitate cu celelalte persoane. Acestea sunt direct legate de principiile nediscriminării.⁴²

Adaptări rezonabile

„Adaptări rezonabile” înseamnă modificări și ajustări necesare și adecvate care nu impun o sarcină disproporționată sau nejustificată, atunci când este necesar într-un caz particular, pentru a asigura persoanelor cu dizabilități bucuria sau exercitarea, în condiții de egalitate cu ceilalți, a tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale (articolul 2 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități).

---

³⁹ Versiunea EasyRead a principiilor și orientărilor internaționale privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități. „Asigurarea accesului la justiție pentru persoanele cu dizabilități”, secțiunea 6 „Ce înseamnă cuvintele”.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 1 (2014) privind recunoașterea egală în fața legii, alin. 12 <<https://atlas-of-torture.org/en/entity/6077tnbn376?page=3>>.

⁴² Principiile ONU privind accesul la justiție, p. 9

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SR_Disability/GoodPractices/Access-to-Justice-EN.pdf>.

Victimizarea repetată

Victimizarea repetată, sau revictimizarea, apare atunci când același tip de incident infracțional este experimentat de aceeași victimă sau țintă - sau aproape aceeași - într-o anumită perioadă de timp, cum ar fi un an.

Victimizarea secundară

Prin victimizare secundară se înțelege victimizarea care apare nu ca rezultat direct al actului criminal, ci ca urmare a reacției instituțiilor și a indivizilor față de victimă.⁴³ Victimizarea secundară poate fi cauzată, de exemplu, de expunerea repetată a victimei la autorul infracțiunii, de interogatoriile repetate cu privire la aceleași fapte, de utilizarea unui limbaj potrivit sau de comentariile insensibile făcute de toți cei care intră în contact cu victimele.⁴⁴

Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități - UN CRPD/CRPD/ Convenția

CRPD este un tratat internațional privind drepturile omului, adoptat în 2006. Scopul prezentei convenții este de a promova, proteja și asigura exercitarea deplină și egală a tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale de către toate persoanele cu dizabilități și de a promova respectul pentru demnitatea lor intrinsecă.⁴⁵

Principiile și orientările internaționale ale Organizației Națiunilor Unite privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități - Principiile ONU privind accesul la justiție

Principiile și orientările internaționale privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități reprezintă un instrument practic de sprijinire a statelor în conceperea și punerea în aplicare a unor sisteme judiciare care să asigure accesul egal la justiție pentru persoanele cu dizabilități, în conformitate cu standardele internaționale privind drepturile omului.

Design-ul universal

„Design-ul universal” se referă la proiectarea produselor, mediilor, programelor și serviciilor pentru a fi utilizate de toate persoanele, în cea mai mare măsură posibilă, fără a fi nevoie de adaptare sau de proiectare specializată. Design-ul universal nu exclude dispozitivele de asistență pentru anumite grupuri de persoane cu dizabilități, atunci când acest lucru este necesar (articolul 2 din CDPD).

---

⁴³ Consiliul Europei, Recomandarea Rec(2006)8 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind asistența acordată victimelor infracțiunilor. Paragraful 1.3. <<https://rm.coe.int/16805afa5c>>.

⁴⁴ Institutul European pentru Egalitate de Gen, Glosar și Tezaur <<https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1358>>.

⁴⁵ Adunarea Generală a ONU, Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, 13 decembrie 2006, A/RES/61/106, articolul 1 (scop) <<https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>>.

Victima

*Persoana care este vătămată sau rănită în urma unui accident sau a unei infracțiuni.*⁴⁶

În articolul 2 din Directiva UE privind drepturile victimelor, victima este definită după cum urmează:

- o persoană fizică care a suferit un prejudiciu, inclusiv un prejudiciu fizic, psihic sau emoțional sau o pierdere economică, care a fost cauzat în mod direct de o infracțiune;
- membrii de familie ai unei persoane al cărei deces a fost cauzat în mod direct de o infracțiune și care au suferit un prejudiciu ca urmare a decesului persoanei respective.⁴⁷

---

⁴⁶ Versiunea EasyRead a principiilor și orientărilor internaționale privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități. „Să ne asigurăm că persoanele cu dizabilități au parte de justiție”, Secțiunea 6 „Ce înseamnă cuvintele”.

⁴⁷ Directiva Uniunii Europene privind drepturile victimelor (Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012) Articolul 2 Definiții

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>.

Voci pentru Justiție

Proiectul Voci pentru justiție se concentrează pe drepturile și experiențele persoanelor cu dizabilități care sunt victime ale infracțiunilor și pe modul în care acestea au acces la justiție. Este un proiect cofinanțat de UE, care se desfășoară în 7 țări, care realizează cercetări la nivel național, identifică practici promițătoare, creează instrumente practice pentru profesioniști și victime în sistemul de justiție penală și sprijină standardele internaționale pentru protejarea drepturilor persoanelor cu dizabilități care sunt victime ale infracțiunilor. Proiectul face referire, în special, la obligațiile prevăzute în Directiva Uniunii Europene privind drepturile victimelor (2012/29/UE) și în Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CRPD). Proiectul are următorii parteneri:

- Coordonator: **Fundația Validity**
- Bulgaria: **Asociația Chance & Support**
- Croația: **Serviciul de sprijinire a victimelor și martorilor (VWSS)**
- Cehia și Slovacia: **FORUM pentru drepturile omului**
- Lituania: **Perspectivile sănătății mintale (PSP)**
- România: **Centrul de Resurse Juridice (CLR)**
- Slovenia: **Centrul Juridic pentru Protecția Drepturilor Omului și a Mediului (PIC); Institutul de Protecție Socială al Republicii Slovenia, IRRSV; și Universitatea din Ljubljana.**

VALIDITY

CENTRUL DE RESURSE
JURIDICE

СДРУЖЕНИЕ
"ШАНС И ПОДКРЕПА"

FORUM
Human Rights

LEGAL-INFORMATIONAL
CENTRE FOR NGOS

INŠTITUT RS ZA SOCIALNO VARSTVO
SOCIAL PROTECTION INSTITUTE OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

MENTAL
HEALTH
PERSPECTIVES

UDRUGA ZA PODRŠKU ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA

University of Ljubljana
Faculty of social work

Numele complet și oficial al proiectului este: *Informare și comunicare: Piloni ai justiției pentru victimele infracțiunilor cu dizabilități (878604 - InfoComPWDs)*

<https://validity.ngo/projects-2/voices-for-justice/>

Informații despre granturi

JUST-AG-2019 / JUST-JACC-AG-2019 – 878604

Disclaimer

Conținutul acestui raport reprezintă doar punctul de vedere al partenerilor de proiect și este responsabilitatea exclusivă a acestora. Comisia Europeană nu își asumă nicio răspundere pentru utilizarea care ar putea fi făcută din informațiile pe care le conține.

Design

Vy Nguyen, Péter Wagner

Acest raport este cofinanțat de Programul Justiție al Uniunii Europene (2014-2020).